

HOOFSTUK 6

RESULTATE, BESPREEKING EN INTERPRETASIE: RESPONDENT DRIE

6.1 INLEIDING

In hierdie hoofstuk word die resultate van Johlene bespreek op dieselfde wyse as in **HOOFSTUK 4** en **HOOFSTUK 5**. Dit behels oop-kodering wat deel uitmaak van die data-analiseproses. Daarna word die resultate geïnterpreteer wat die aksiale kodering van die data-analiseproses uitmaak.

6.2 PROFIEL VAN JOHLENE

Johlene is 23 jaar oud en beoefen 'n professionele beroep. Sy het in 2002 gegradueer aan die universiteit van Pretoria.

Sy het grootgeword op 'n plaas, maar het nie tuisgegaan in 'n skoolkoshuis nie.

Sy het vanaf die einde van graad sewe stelselmatig maerder en maerder geraak. In graad 10, toe sy gedreig is met hospitalisasie en gesien het dat haar ma baie daaronder ly, het sy volgens haar tot haar sinne gekom. Toe het sy baie stadig begin massa optel omdat massatoename vir haar uiters onaanvaarbaar was. Hierdie herstelfase het oor twee jaar gestrek.

Sy was heeltemal gewillig om deel te neem aan die navorsing omdat sy belangstel in die onderwerp en ten spyte van die feit dat sy baie goed vertoon en die siektetoestand te bowe gekom het, bly dit dikwels vir haar steeds 'n stryd om nie terug te val in 'n ongesonde eetstyl nie. Sy het op geen stadium gely aan bulimie nie want sy het dit as 'n swakheid beskou terwyl innerlike sterkte vir haar 'n hoë prioriteit is.

Sy vertoon rustig en ontspanne en deurdink die vrae goed. Sy praat egter nie so spontaan soos die ander respondente nie en het bietjie motivering en ekstra of meer vrae nodig. Sy onthou alle besonderhede in detail.

6.3 DIE VERLOOP VAN DIE ONDERSOEK

6.3.1 Eerste ontmoeting

Datum: 28 Oktober 2002 om 15:00.

Plek: La Spiga restaurant Brooklyn, Pretoria.

6.3.1.1 Doel van ontmoeting

Sy het reeds ingewillig om deel te neem aan die navorsing. Die doel van die ondersoek is aan haar verduidelik en ook wat van haar verwag word. Toestemming is gevra om die volgende twee onderhoude op band vas te lê. Die belofte om alles konfidensieel te hou, is aan haar gemaak.

Die datum, plek en tyd van die volgende ontmoeting is gefinaliseer.

6.3.1.2 Die navorser se waarneming

Sy vertoon baie rustig en praat sinvol. Sy staan vir die eerste jaar in 'n beroep en vind dit 'n groot aanpassing en leerskool. Sy vertoon kalm en beredeneerd en lyk fisies baie goed. Sy is fyn gebou en oënskynlik lyk dit asof sy die anoreksiese probleem heeltemal te bowe gekom het. Sy is gewillig om te praat om sodoende ander mense te help.

Daar is nie spesifieke vrae gestel tydens hierdie afspraak nie. Die repondent het spontaan gepraat oor aspekte van die siekte wat sy in herinnering terugroep en wat moontlik vir haar van belang was.

Jy weet jy het die probleem, maar jy is te bang om iets daaraan te doen.

Ek het baie na binne geleef en nie maklik met mense gepraat nie.

Dit het in standerd 6 begin - dit is 'n geleidelike proses.

Jy begin iets klein regkry en verbeter steeds daarop.

Ek het altyd iets weggeneem, nooit teruggesit nie.

Ek het gedurig reëls gemaak.

Ek het in 'n streng skedule of program geleef - ook my slaappatroon is daarvolgens ingerig.

Soms het my ma spesiaal iets lekker vir my gemaak, maar dan val dit nie binne die reëls nie - dan voel 'n mens sleg as jy dit nie eet nie.

My kennis in voeding is geprikkel in standerd 6 in die huishoudkunde klas.

Ek het baie van die deel gehou oor voedingswaarde van die verskillende kossoorte.

Ek het die "Sarie" se gesondheidsartikels begin lees.

My broer was baie goed in atletiek - ek was nie so goed soos hy nie.

Ek was maar lekker mollig op laerskool.

In standerd 4 het 'n vriendin vir my gesê ek is vet.

My vriendinne was baie maerder as ek.

Ek het baie gewonder hoe dink my ouers oor my.

Hoe sterker die eetversteuring geraak het, hoe beter het ek op skool begin presteer en hoe harder het ek geoefen in hokkie, atletiek en draf.

'n Mens bly maar stry met jou liggaamsbeeld.

Dis goed om daaroor te praat want dis baie genesend.

In standerd 8 het daar 'n keerpunt gekom toe my ma my gedreig het om my te laat hospitaliseer.

Op daardie stadium het ek 36 kg geweeg en ek is 1,65 m lank.

My ma is 'n maatskaplike werker - sy het my baie gehelp.

Ek kon sien ek maak my ma seer want almal het vir haar gevra wat makeer jou kind.

'n Mens moet maar steeds elke dag 'n wilsbesluit daarteen neem.

6.3.2 Tweede ontmoeting

6.3.2.1 Doel van ontmoeting

eerste in-diepte onderhoud

Datum: 2 November 2002 om 15:00.

Plek: In 'n kantoor in die administrasie blok van die Nederduitse Gereformeerde Kerk, Moreletapark. (Sien respondent een en respondent twee.)

6.3.2.2 Die navorser se waarneming

Johlene is rustig en vertoon nie gespanne nie. Sy oordink die vrae goed voordat sy antwoord. Die navorser neem waar dat dit vir haar moeilik is om te praat oor 'n molestering vroeër in haar lewe omdat sy dit vir jare met niemand gedeel het nie. Sy herroep gebeure goed en kan met gemak praat oor die verlede.

Sy oorhandig die briewe wat sy geskryf het getiteld: "Anoreksia my vriend en anoreksia my vyand".

6.3.2.3 Voorbeeld van brief wat geskryf is

Anoreksia my vriend

My emosionele vriend

Jy't my beskerm van menslike invloede – mense se verkeerde invloede - spot, negatiewe gedagtes – hierdie isolasie het 'n honger in my geskep vir geselskap gevolglik het ek my genader tot God en Sy woord, om insig en raad te kry – want as ek vir 'n mens vra vir raad dui dit op 'n swakheid.

Jy't my gehelp om die verlede en emosionele pyn te onderdruk – my besig gehou met ander goed i.p.v. om daaraan te dink – my vertel dis oraaits, om nie emosioneel oop te leef nie, solank ek net myself bewys deur 'n goeie mens te word wat hard werk.

Jy't my geleer om beter oor myself te voel – elke keer as ek presteer het dit beteken die “slegte ek” raak beter.

Jy't my beskerm van konflik – my minimale menslike kontak veroorsaak dat ek nie sommer in rusie met ander hoef te verkeer nie – solank ek by myself is kan niemand my seermaak nie en kan ek niemand seermaak nie.

Jy't al my mislukkings as kind vir my uitgewis – jy't my weer beheer oor my lewe en omstandighede gegee – my verhoed om verhoudings aan te knoop met ander geslag. Jy't my mollige-dogtertjie figuur verander na 'n maer - “aanvaarbare” figuur.

Jy't my gevorm in 'n akademiese prestasie vlak wat ek nooit voorheen kon bereik het nie – moontlik gehelp om universiteit keuring te kry.

Jy was my masker waaronder ek al my pyn, hartseer “skaamte” kon wegsteek.

Die een wat: “purpose” aan my lewe gegee het!

Jy't my gewys dat ek kan enigiets bereik as ek net my kop daarop sit – jy't my akademies laat presteer.

Omdat ek nooit kan eerste wees, of goed doen nie – was altyd net middelmatige kind – het jy my geleer om my eie kompetisie op te stel en daarin kon ek altyd wen = maerder word, beter word, beter word volgens my eie riglyne nie ander sin nie.

Jy't my bewys ek het uithou vermoë en innerlike dryfkrag.

Jy't my elke dag sterk en in beheer laat voel.

Die een wat karakterbou gevestig het in my lewe

Jy't my geleer om spaarsamig te lewe – om nie kos, geld, "elektrisiteit" te mors nie

Jy't my geleer dat ek nooit mag kla nie – byt net vas – jy is sterk, dinge is nie so erg as wat dit voorkom nie.

Jy't my geleer om alle probleme te verkleineer – niks is so erg soos wat dit lyk nie.

Jy't my geleer om nie bang te wees vir werk nie – was altyd bereid om hand by te sit (enige werk verbrand energie!!)

Jy't my geleer hoe om nie alleen te voel in my eie teenwoordigheid nie – Jy't my geleer hoe om myself besig te hou as ek nie geselskap het nie.

Jy't het my geleer hoe om gedissiplineerd te lewe – mag geen reëls breek tensy dit in teenstelling is met AN-reëls.

Jy't my geleer om absoluut onderdanig te wees aan hoër gesag – net soos ek aan jou onderdanig moes wees so was ek ook aan ander gesagsfigure onderdanig – en wou net altyd die regte ding doen om hul tevrede te stel, want dan is ek 'n goeie mens.

Jy't my geleer hoe om te organiseer – hoe om planne te beraam.

Jy't my geleer tyd is kosbaar – gevolglik moet afsprake nie laat nagekom word nie.

My liggaamlik vriend

Jy't het my liggaamlike sekuriteit gegee waarna ek so lank gesoek het. Voel veilig op laer massa, dan kan niemand my spot, dan hoef ek nie te menstrueer nie.

Jy't my gered van vrouwees – jy't my laat ontsnap uit die kloue van vroulike ontwikkeling – ek het die groot borste en bloeding gehaat – soos jy in my lewe gekom het het my borste platter geword en bloeding het gestop.

Jy't my aan 'n "gesonder lewenstyl" blootgestel – oefening elke dag, water my enigste vloeistof, geen tussen snacks/sweets. Jy't my geleer om elke happie kos moet ek waardeer – stadig eet.

Anoreksia my vyand

My siels-vyand

Teenoor ander:

Jy het my innerlike wese toegesluit (myself toegesluit sodat niemand kan sien wie ek werklik is) – gevolglik moes ek 'n geslote lewe leef – binne in jou (AN) raamwerk.

Jy't my hart se deur gesluit vir enige emosionele insette (van ander na myself) of uitsette (van myself na ander). Selfs daardie dae wat ek wou gil & skree om hulp om van jou kloue te ontsnap (in gym klasse so gehoop die instruktrise raak bekommerd oor my en sê sy sal my help) het jy my mond toegedruk en my gedreig – met woorde van mislukking. Hoe meer ek begin soek vir aandag, hoe meer het jy my vertel ek verdien nie aandag nie. (Jy't my alleen laat voel.)

Jy't my Ma aangekla van haar rol as Ma – Sy is deur ander mense geteister as Ma wat nie haar kind genoeg kos gee, wat nie oplet na haar kind se nutrisionele behoeftes nie.

Jy't my nooit tyd gegun om met my familie en vriende te spandeer nie – jy't my laat glo, hulle steel waardevolle tyd wat ek kon gebruik om myself te vorm (skool prestasie – "swot" - tyd). As ek wel tyd vir iets anders gemaak het, het jy my altyd skuldig en sleg laat voel.

Jy't gemaak dat ek mense oordeel wat nie so doelgerig soos ek leef nie (kinders in my klas het my geïrriteer omdat hul net heelyd wou rus & speel/eet).

Jy't my gedwing om selfsugtig te wees – niemand iets te gun van myself nie – My program kom altyd eerste.

Teenoor myself

Jy't my gebind. Jy't my laat glo dat sonder jou kan ek nie funksioneer nie – sal ek onaanvaarbaar wees. Jy't my laat glo dat jy my lewe vir my aanmekaar sal hou, en sonder jou sal alles uitmekaar val – sonder jou sal ek nooit satisfaksie, nooit vrede en nooit erkenning ervaar nie.

Jy het my altyd sleg & negatief oor myself laat voel.

Jy't my altyd selfbewus laat voel.

My sosiale vyand

Jy het my altyd ongemaklik laat voel by partytjies & funksies (wou nooit uitgaan).

Jy het my paniekerig laat voel sodra ek buite die "roetine-raamwerk" beweeg het wat jy vir my opgestel het (ongemaklik wanneer voedselkeuses moes maak op vakansie, by familie & vriende).

My liggaamlike vyand

Liggaamlike gesondheid

Jy het my liggaam stadig en geleidelik afgebreek sonder dat ek dit agterkom – my hare was bros en kleurloos, het altyd koud gekry (gebewe – hoendervleis).

Liggaamlike rus

Jy het my (die dogtertjie wat mal was oor speel, lag en musiek) verander in 'n "werkholis" – my nooit toegelaat om te rus (TV te kyk, saam met die familie 'n koppie tee te drink, ens) ek mag nooit in jou oë ontspan nie – gesien as sonde, luiheid.

My verstandelike martelaar

Jy't my verstand gemanipuleer – my gebreinspoel met leuens en straf.

Moes altyd sleg & skuldig voel as ek iets eet wat nie op jou program gestaan het nie.

Jy het my brein & siel 'n mallemeule gemaak – geteister met vrae, gedagtes, doelstellings en planne van hoeveel, wanneer, waar, hoekom.

KAN JY DIT EET!! - my paranoïes laat voel!! – as Ma laat was vir middagete van werk was so honger, maar wou nooit sonder haar eet – raak kwaad want wil eet maar kan nie.

Jy't my ware persoonlikheid gemanipuleer en gesteel, gedemp – blonde krulkop dogtertjie wat plaasjapie dansend en singend groot geword het verander in stil lang "vet" kroeskop meisie wat almal irriteer – gevolglik beter alleen af.

Jy't my laat glo ek is niemand se liefde werd nie – slegs deur prestasie.

Jy't my oortuig dat "kos" en "vet" my vyand is – dat dit slegs bestaan om my lewe vir my moeilik te maak en dat ek konstant daarteen moet baklei.

Jy't my mislei deur 'n verkeerde waardesisteem en prioriteite aan my te verkondig. Dit is asof jy my verstand konstant beheer het.

Jy't gemaak dat ek altyd in konflik is met myself, altyd vyandig dink oor myself – Elke keuse wat ek maak sou verkeerd wees in jou oë – niks sal ooit goed genoeg wees nie: Ek is lus vir meer as een sny brood vandag – jy sê jy moet dalk nou ekstra brood eet anders gaan jy nou-nou jousef vergryp aan iets ergers ... Dan sê jy moenie iets ekstra eet, steek jou lus in jou sak – dis net 'n vorm van swakheid ... byt vas man anders gaan jy optel en dan voel jy nog slegter.

Ek was nooit goed genoeg vir jou nie, nooit maer genoeg, jou standaard wat jy aan my gestel het het nooit grense gehad nie – daar was nooit 'n perfekte massa, prestasievlak.

6.3.3 Derde ontmoeting

6.3.3.1 Doel van ontmoeting

tweede in-diepte onderhoud

Datum: 11 November 2002 om 14:30

Plek: In 'n kantoor in die administrasie blok van die Nederduitse Gereformeerde Kerk Moreletapark.

6.3.3.2 Die navorser se waarneming

Johlene is baie meer op haar gemak en het meer selfvertroue. Sy hanteer graag self die bandmasjien. Sy praat oor die briewe, maar aangesien hulle redelik lank was, moes ons bietjie vinnig daardeur gaan. 'n Mens moet haar redelik aanmoedig om te praat deur vrae te stel. Sy praat nie maklik spontaan vanself nie.

Na die gesprek het sy gevra of sy my in die toekoms op 'n gereelde basis kan kom sien, al is dit net om koffie te kan gaan drink. Sy sukkel nog baie dae met haar swak selfbeeld en sal graag iemand wat sy kan vertrou se objektiewe opinie en raad wil hê.

6.3.4 Vierde ontmoeting

6.3.4.1 Doel van ontmoeting

Ete-afspraak

Datum: 2 Desember 2002 om 17:00

Plek: Bishop's Bistro, Faerie Glen, Pretoria.

Die doel van die ontmoeting was om op informele wyse verder te gesels en om verder inligting te bekom. Daarbenewens wou die navorser meer inligting by die respondent kry oor haar wyse van voedselkeuse. Sy praat baie oor haar werk. Sy is baie ontspanne. Ek moedig haar aan om iets te eet en sy bestel "cappucino foam" en 'n hoenderslaai terwyl die navorser 'n Griekse slaai asook "cappucino foam" bestel. Die navorser merk dat daar saam met die hoenderrepiës, blokkies spek bedien word. Dit was blykbaar nie vir haar 'n probleem nie want sy het dit geëet.

Die navorser vra haar hoe sy gereageer het tydens uiteetgeleenthede in haar anoreksia nervosa jare. Johlene sê dat hul baie selde uitgeëet het op die platteland. Dit het net met geleenthede soos verjaarsdae gebeur. Sy sê dit was vir haar 'n groot "treat" en sy het soos die ander 'n "hamburger en chips" bestel en nie 'n slaai soos verwag word nie. Sy het egter nooit die "chips" geëet nie en slegs 'n gedeelte van die hamburger. Daar is vandag nog

steeds kossoorte waarvoor sy 'n aversie het byvoorbeeld "slap chips". Sy sal dit nooit eet nie. Sy drink ook nooit koeldrank nie. Net water. Sy het elke middag in haar skooljare 'n hele beker water gedrink. Dit was vir haar baie moeilik om die water wat sy tydens etes gedrink het te vervang met melk.

Op 'n vraag of sy nog gereeld oefen het sy gesê sy het baie op universiteit geoefen, maar vandat sy in 'n beroep staan, is dit nie haar eerste prioriteit nie. Sy moet eers haar beroep vestig. Sy weeg haar egter deesdae baie dikwels en verstom haar dat haar gewig so konstant bly - selfs as sy, wat voedselname betref, oortree het in 'n week.

Sy praat vir die eerste maal oor haar jonger sussie wat ses jaar jonger is as sy. Sy het blykbaar min invloed op haar gehad aangesien daar so 'n noemenswaardige ouderdomsgaping is. Haar sussie gaan nou na matriek en is heeltemal anders gebou as sy. Haar ma is versigtig om enige druk op haar sussie te plaas na aanleiding van Johlene se probleem.

Haar broer het as kind baie geëet, maar vandat hy werk, eet hy baie minder. Sy was op 'n stadium skoon bekommerd daaroor.

Sy vra of die probleem geneties van aard is. Haar ouma het op 'n stadium vir haar gesê sy is bly dat sy op die pad van herstel is want sy het ook die probleem as jong meisie gehad in die sin dat sy haarself as oorgewig ervaar het. Toe sy begin massa optel het het 'n tannie vir haar eenmaal gesê sy is bly dat sy 'n bietjie lyf aangesit het. Dit het haar onsettend gepla, maar sy het 'n wilsbesluit geneem om die pad van herstel te bly loop.

Sy sê sy het nie die erns van haar toestand beseef nie. Toe haar ma haar dreig met die hospitaal was sy baie verbaas.

Sy wil graag kontak bly behou en sal weer wil kom koffie drink.

6.4 BESPREKING VAN RESULTATE

6.4.1 Johlene se belewenis van haar fisieke self

Soos by meeste ander adolessente word daar baie klem gelê op die liggaamlike voorkoms.

Johlene het reeds aan die einde van haar laerskooljare baie bewus begin raak oor haar fisieke self. Sy beweer dat sy op daardie stadium oormassa was, maar dit was egter nie 'n wesenlike probleem nie. Dit blyk dat die massatoename wat gepaard gegaan het met puberteit, vir haar onaanvaarbaar was.

Massaverlies was vir haar die enigste wyse om haar fisieke self beter te ervaar. Op geen wyse wou sy die massa wat sy verloor het, weer optel nie. Haar massa het steeds 'n afwaartse neiging bly toon. Die aanbeveling van die dokter om 10 kilogram op te tel ten einde die sogenaamde ideale of doelmassa te kon bereik, kon sy op geen wyse as aanvaarbaar beskou nie. Aan die een kant wou sy herstel, maar aan die anderkant was sy nie bereid om soveel massa op te tel nie.

Sy het moontlik 'n wanpersepsie van haar liggaamsbeeld gehad. Sy was nie in staat om haar fisieke self op 'n sinvolle wyse te evalueer nie. Sy kon eers op 'n later stadium haarself vergelyk met ander deur na foto's te kyk. Sy was bewus van die feit dat sy maer is, maar wanneer sy in die spieël gekyk het, het sy haarself as oormassa geëvalueer. Dit was moontlik as gevolg van die onrealistiese standaarde waarteen sy haarself gemeet het en haar liggaamswanpersepsie. Sy het dus in 'n innerlike stryd verkeer. Sy het haar fisieke self voortdurend negatief beleef en dit was 'n innerlike dryfkrag om steeds beter, volgens haar selfopgestelde standaarde, te presteer. Sy het dit nooit ervaar dat sy iets positief bereik het nie. Selfs op die huidige stadium kan sy nie na haarself in 'n spieël kyk nie. Die wanpersepsie is steeds in 'n groot mate daar. Sy is geneig om haarself nog steeds as oormassa te beskou, wat die drang om terug te val in verkeerde eetpatrone, aanwakker.

Sy het ook nie die vrymoedigheid gehad om 'n nou/styfpassende klere te dra nie aangesien sy haarself as vet beskou het. Selfs 'n moulose klere-item was vir haar onaanvaarbaar. Sy was konstant selfbewus en het negatief oor haar fisieke self gevoel en in die proses haarself afgebreek. Sy het dus haar geestelike self ook negatief beleef.

Die maatstaf van beoordeling van haar fisieke self (oormassa al dan nie) was die skaal. Slegs die skaallesing was vir haar 'n aanduiding van sukses of aanvaarding en hoegenaamd nie hoe sy lyk nie. Sy het blykbaar 'n vrees daarvoor ontwikkel 'n vrees vir massatoename en nie soseer vir massa-afname nie. Sy beskryf dit as die tipe vrees wat sy ervaar het as soortgelyk aan die vrees wat sy vir 'n onderwyser of haar ouers gehad het wanneer sy oortree het en straf verwag het.

Uit die gesprek blyk dit dat sy liggaamlike ontwikkeling gedurende puberteit onaanvaarbaar gevind het en dit in 'n mate gevrees het. Sy het blykbaar nie die vrymoedigheid gehad om met haar ouers en in besonder haar ma of portuurgroep daaroor te praat nie. Deur al minder te eet, het haar borste begin kleiner word en het sy opgehou menstrueer. Daardeur het sy gevoel kon sy hierdie onvermydelike stadium stuit totdat sy gereed was om dit te hanteer. Hierdie vrees het moontlik gespruit uit onaangename seksuele ervaring uit haar kinderdae. Aangesien daar selde indien ooit oor seksuele aspekte in die gesin gepraat is, het sy nie die vrymoedigheid gehad om oor die probleem van seksuele teistering te praat nie.

Haar maer uitgeteerde liggaam was nie vir haar so 'n groot probleem nie aangesien sy 'n verkeerde liggaamskonsep gehad het en haar eerder as te vet ervaar het. Sy kon mense se negatiewe aanmerkings hanteer, want sy het dit eerder as 'n kompliment beskou.

Haar ma se reaksie op haar uitgeteerde liggaam was egter vir haar 'n probleem. Sy het skuldig gevoel omdat ander haar ma daarvan beskuldig het dat sy nie vir haar dogter sorg nie. Mense het haar ma in 'n mate daarvoor kwalik geneem. Die feit dat haar ma hartseer was en dit nie kon hanteer nie, het moontlik as aansporing om die situasie te probeer omkeer, gedien. Omdat haar ma nie druk op haar wou plaas nie, het sy besef dit is haar enigste uitweg om self verantwoordelikheid te neem.

Alhoewel sy ten alle koste wou maer wees, het sy tog besef dat die siekte anoreksia nervosa besig was om haar liggaam stelselmatig af te breek. Daarmee het gepaard gegaan dat sy altyd koud gekry het en dat haar hare ook vaal en grys vertoon het. Sy het eers moontlik objektief begin dink oor wat met haar liggaam aan die gebeur was tydens die herstelfase. Gedurende die siekte het sy blykbaar net een obsessie gehad en dit was om massa te verloor.

Haar selfbeskrywing was baie negatief. Sy het haarself gesien as 'n lang, vet meisie wat vir niemand aanvaarbaar was nie. Sy het haar lyf (liggaam) nooit aanvaar nie. Sy het moontlik geglo dat op die wyse waarop sy na haarself kyk, ander ook na haar sou kyk. Sy was blykbaar gedurig besig om haarself te evalueer en was met geen aspek van haar persoonlikheid en liggaam tevrede nie. Omdat sy so negatief oor haarself gedink het, het sy geglo dat sy slegs liefde en erkenning kan verkry deur te presteer. Sy moes blykbaar haarself bewys.

Johlene reageer soos volg met betrekking tot haar belewenis van haar fisieke self:

Ek was maar lekker mollig op laerskool.

Toe het sy my dokter toe gevat en hul het toetse gedoen en daar was niks verkeerd nie maar toe onthou ek sê die dokter jou ideale massa is 51 kilogram en ek het toe net daar in my gedagtes geskop en gesê: nooit nie. My ideale massa is 51 kilogram en ek weeg 36 kilogram. So sy wil hê ek moet ten minste 10 kilogram optel en ek het gedink ek gaan vet wees. Daar is nie 'n manier nie!

Jy kan sien jy is maer (wanneer jy jousef in die spieël kyk) maar jou standaard raak so hoog. Party mense se standarde is mos anders van wat hul maerpunt is. So jy lig jou standaard na 'n absolute onrealistiese maerpunt. So jy is altyd 'n bietjie te vet in jou eie oë.

Ek dink om jousef te evalueer soos wat ander jou sien is moeilik. Om vir jousef so te kyk of af te kyk na jou eie liggaam toe kan jy nie eintlik 'n idee vorm van hoe jy werklik lyk nie. Selfs as jy voor 'n spieël staan, is dit moeilik om daardie beeld wat jy sien jou eie te maak.

As ek twee na vier jaar teruggekyk het na foto's van op skool of een foto waar ek in 'n swembroek was of so iets, dan skrik jy. Dan sien jy eintlik hoe jy gelyk het en toe eers kon ek sien hoe maer ek was. So eers na 'n lang ruk, nie terwyl ek daarin was, kon ek nie myself evalueer nie tensy iemand dalk foto's van jou wys in vergelyking met iemand anders wat normaal is. Jy dink nie jy is rêrig, rêrig so maer nie.

Partykeer nou nog ... dis vir my elke dag 'n stryd, nie so erg soos dit daardie tyd was nie, maar elke dag moet jy vir jousef sê word jy half gedreig met dit en dis baie keer, dis half elke keer wat jy hierdie besluit moet maak van jy wil nie teruggaan nie. So dit is soort van 'n konstante pak wat jy met jousef moet stap om te sê jy is "all right". En ek dink dit is nogal ... dit is die een ding wat nie oornag reg kom nie, ja.

Mooi aantrek was nie vir my so belangrik nie. Ek dink dit gaan gepaard met die feit dat ek myself eenkant gehou het. Klere en mooi aantrek was vir my lekker gewees, maar ek het maar altyd kortbroeke en T shirts gedra. So ek het nooit styfpassende klere gedra nie ... want onthou ek het gedink ek is vet. So ek wou eintlik nie 'n noupassende ding aangetrek het nie. As ek 'n noupassende ding aantrek dan lyk ek vir myself vet. As ek selfs net 'n af-arm ding vir my moes koop, dan sê ek vir my ma: is my arms nie

te groot nie? Jy weet, of die eerste keer toe ek 'n ski-pant ... jy weet, selfs dit ... is jy nie dalk 'n bietjie te groot nie?

Selfs as dit kom by swemklere ... kyk daardie dae het hul nie die "baggies" gehad nie want ek het spesifiek 'n swembroek gekoop van die wat tot by die nek kom. So ja, jy was half selfbewus. Ek dink ek was konstant selfbewus en het nooit rêrig goed gevoel oor jousef nie ... nooit gevoel jy is waardig vir iets nie. So inherent breek jy jou eintlik self af ... niemand anders het my eintlik afgebreek nie. Ek het net myself afgebreek. Op daardie stadium het ek 36 kg geweeg en ek is 1,65 m lank.

Dan kyk jy maar en dan het jy byvoorbeeld vir 'n maand niks tussenin geëet nie en jy het goeters uitgesny. Dan sien jy jy is 'n kilogram af en dan dink jy dit werk. En dan voel jy beter oor jousef, maar dan is jy bang om byvoorbeeld die goed terug te sit.

Vet het ek baie verbind aan die skaal ... aan wat die skaal sê. Nie soseer aan hoe ek lyk nie. Met ander woorde ek kon nie myself in die spieël sien as vet of maer nie. My maatstaf was meer op die skaal gewees en my vrees was meer dat die skaal gaan optel of aftel.

Om te weeg was soos iets wat jy verkeerd gedoen het ... soos wanneer jou ma jou sal straf. Dit is ook waarom jy die heel tyd hierdie baie reels en regulasies gehad het. Jy moet die hele tyd goed regdoen en jy wil hê mense moet sien jy doen die goed reg. So dit is dieselfde vrees wanneer jy in die moeilikheid is, soos by 'n onderwyser en jy weet jy het verkeerd gedoen. Dit is min of meer daai vrees.

Op daardie stadium het 'n mens begin ontwikkel as meisie ook ... moontlik het dit ook 'n invloed gehad en jy wil dit ook nie eintlik gehad het nie.

Ek dink die konnotasie is ... ek, ek ... ek het nie so 'n goeie mansverhouding ook gehad nie, as ek dit so kon stel. En ek dink die hele vorm van vrouwees was vir my half bang gewees. So toe my borste begin groot word het en ek begin menstrueer, wou ek dit nie gehad het nie en met die gevolg toe ek begin gewig verloor het, het ek opgehou menstrueer en jou borste word kleiner dan voel jy ... jy ontsnap net op daai stadium van jou lewe eers van dit wat vir jou vreesagtig lyk ... wat jy nie wil deurgaans nie ... wat jy nie kan hanteer nie.

Ek dink dit kom terug na die huislike opvoeding. Seksuele ontwikkeling is nie aan my mooi verduidelik nie, presies hoekom en waarom nie, daar is vir my gesê dit gaan ... menstruasie gaan gebeur, moenie bang wees nie. Maar ek dink dit kom terug op die familie-opvoeding. Daar is nie baie diep dinge gepraat nie. Hulle het nie mooi verduidelik wat dit werklik ... wat ontwikkeling is nie en omdat ek nie oopgemaak het teenoor ander mense nie, het ek dit gesien as 'n swakheid om te sê ek weet nie wat nie, ek hou nie hiervan nie, wat is dit? Hoekom gebeur dit met my? Dit was baie vreemd gewees en jy weet nie of die ander kinders in jou klas ook deur dieselfde goed gaan nie, want jy deel nie eintlik daarmee nie. Jy kan nie agterkom nie, maar soos meisies ook, as jy begin ontwikkel dan dink almal dit is snaaks. So dit was 'n "issue" gewees ook. So as jy agterkom, wou jy dit stop en jy wens jy hoef nie deur hierdie goed te gaan nie. Dit was ook 'n sekuriteit, want al die slegte goed waardeur die ander nou gaan, hoef jy nie te gaan nie.

[Jy het my gered van vrou wees, jy het my laat ontsnap uit die kloue van vroulike ontwikkeling. Jy het in my lewe gekom, my borste het platter geword en die bloeding het gestop.]

Ek kon nie daai oorgang verwerk nie ... jou verstand groei, maar jy wou nie gehad het jou liggaam moes groei nie. En ek kon nie daai oorgang seker verwerk nie. Met die molestering het dit ook baie teruggekom, maar in 'n baie ligter lig ... maar ek wou altyd, ek dink altyd maar 'n klein dogtertjie gebly het.

En toe het sy eendag vir my gesê toe ons gaan klere aanpas het ... ek dink sy het my nooit kaal gesien nie. Jy weet ek het maar altyd losserrige klere gedra. So jy sien iemand is maer. Maar toe sien sy maar oe! die ribbes ... ek dink sy het daar geskrik en toe het sy vir my gesê dat nie vriendinne nie, maar tannies vra vir haar waarom sy nie vir haar kind kos gee nie en wat aangaan. Die hoof het haar ook een keer gebel en toe begin ek agterkom dat daar is meer druk wat nou op my ma geplaas word. Jy weet ek kan dit hanteer as mense vir my sê jy lyk maer of wat, maar toe ek agterkom mense plaas druk op my ma en my ma word hartseer en sy weet nie hoe om die situasie te hanteer nie, toe besef ek ek maak eintlik vir haar seer en ek maak haar as 'n ma seer, want dit is in die eerste plek haar plig om my te help en sy probeer. Sy wou net nie druk op my plaas nie. Toe het ek besluit, nee ek moet 'n keuse maak en ek moet nou begin.

[My liggaamlike vyand ... my liggaam het stadig en geleidelik afgebreek. My hare was bros en kleurloos en ek het altyd koudgekry.]

Eers toe ek begin reg word en ek kyk terug na die foto's, toe kon ek sien maar my hare was amper half grys gewees. En ek kon sien op die klasfoto's my bene was half potblou van die koue toe ons foto's geneem het. Ek sien net een ding en dit is die skaal en dit is dit.

So ek het myself die hele tyd geëvalueer: my hare was nie goed nie, my lyf was nie goed nie. My persoonlikheid was so dood ... dit was nie goed genoeg nie en dan sluit jy jouself mos toe. Dan is jy emosioneel toe want jy is nie goed genoeg nie.

6.4.2 Johlene se belewenis van haar sosiale self

Ander se terugvoering was vir Johlene baie belangrik. Dit was 'n belangrike opinie wat vir haar gegeld het in die bepaling van die belewenis van haar self. Sy het veral goed gevoel oor haarself wanneer ander haar gekomplimenteer het. Sy was moontlik voortdurend besig om haarself te evalueer. Ander se terugvoering was dus vir haar belangrik. Sy het moontlik maklik ander geglo, maar haarself kon sy nie maklik glo nie. Die terugvoering wat sy van ander gekry het het sy blykbaar in 'n ernstige lig beskou en baie daarvoor gedink en dit moontlik verwerk en ook soms haar gedrag daarvolgens gerig.

Tog het sy haarself soveel as moontlik geïsoleer en so min as moontlik met ander gekommunikeer: ***ek het baie na binne geleef en nie maklik met mense gepraat nie.***

Omdat sy vir haarself baie hoë akademiese standaarde gestel het om te presteer, moes sy konstant en gedissiplineerd leer. In die proses het sy haar familielewe nie as 'n belangrike prioriteit gestel nie en wou sy nie dikwels met hul sosialiseer nie. Om dieselfde rede was daar ook nie tyd vir vriende nie want sy moes leer. Om maer te wees en te presteer was vir haar die hoogste prioriteit. Dalk was dit ook 'n dekmantel om alleen te wees.

Sy wou nie ander toelaat in haar lewe nie uit vrees vir seerkry en verwerping. Sy het veiliger gevoel wanneer sy alleen was. Sy het ook konflik vermy. Moontlik was dit ook 'n rede waarom sy mense vermy het en alles presies reg gedoen het.

Sy wou nie emosioneel met ander gedeel het nie want sy wou sterk wees en sy wou nie haar swakhede ten toon stel nie. Sy wou ten alle koste sterk wees. Sy was baie onseker oor haarself en die vrees dat sy haarself sou blootstel of belaglik maak, was groter as haar behoefte om emosioneel met iemand anders te deel. Om hierdie innerlike sterkte te wys het sy al minder en minder geëet.

Sy wou ook nie sosiale aangeleenthede bywoon nie uit vrees dat sy gedwing kon word om te eet. Dit sou moontlik te veel beplanning beteken om kos te vermy sonder dat iemand dit agter kom. Terselfdertyd beweer sy dat die samesyn by partytjies vir haar lekker is, maar dat die eetgedeelte daarvan vir haar onaanvaarbaar is. Haar keuse vir isolering kan moontlik eerder toegeskryf word aan vrees vir verwerping en vrees vir kos of om te eet.

Sy het ook geglo dat sy nie vriende nodig het nie. Sy het met haarself bevriend geraak en het geglo dat sy op die wyse alleen kan regkom.

Johlene reageer soos volg met betrekking tot haar belewenis van haar sosiale self:

Ek dink jy trek dit ... jy soek die hele tyd dat ander mense vir jou terugvoering moes gee. So dit is vir jou belangrik om dit konstant te hoor. Jy gee altyd 'n stap verder om nog terugvoering te kry.

Enige iets wat hul vir jou sê (oor jou klere of oor hoe jy lyk) ontleed jy en kyk wat hul werklik daarmee bedoel het. En partykeer mag jy goed voel ... en jy verwerk dit baie positief...as iemand spesifiek iets vir jou sê, dan het ek weer baie daarvoor gedink. Ja, ek dink ek doen dit nou baie. Ek is nog steeds so 'n tipe persoon. Al ewige gesit en tob.

Ek dink ek het die heelyd nie goed genoeg oor myself gevoel nie. As ander nie vir my gesê het ek is goed genoeg nie, het ek nie geglo ek is goed nie. So ek het nie 'n bron in myself waaruit jy kan trek om jouself te motiveer om goed oor jouself te voel nie ek het eintlik dit nie gehad nie. As ander mense vir my komplimente gegee het, dan was dit waar. Dit is dalk 'n bietjie kontraversie, maar dit is moeilik om te verduidelik.

Jy vergelyk jouself die hele tyd met ander mense.

Ja, ek was nie die topstudent gewees nie, maar ek het redelik ... ek dink, ja, ek was derde in my standerd gewees en ek het altyd in die tagtigs gekry. Ja, maar dan moet jy ook besef ek het my familielewe half afgeskeep om dit te bereik en ek het my altyd toegesluit in die kamer om te leer en het niks tyd vir niemand gehad nie. Ek het regtig meer in myself gelewe as vir ander ... om ander dele van jou lewe ook uit te bou.

Saterdag moes ek leer, met die gevolg ek het nie tyd gehad vir vriende nie. Ek het net nie tyd gehad vir familie nie. As my ma aan die deur geklop het en gesê het soek jy tee, jy weet, of kom drink saam met ons tee, dan sou ek sê ek kan nie want ek moet leer, want dit was my prioriteit. So my prioriteit was verkeerd gewees. My werkslading of die drang om te presteer en om maer te wees was my hoogste prioriteit. En die mense om my was 'n laer prioriteit en tog het ek dit vir hulle gedoen. Maar dit was net verkeerd opgesom.

Ek wou hierdie sterk persoon gewees het. As ek sou oopmaak teenoor ander dan sou ek my swakhede gewys het en ek het nie altyd geweet wat sou mense gedink het nie. Ek dink dit is weer daai vrees vir verwerping wat weer inkom dat as jy dalk vir iemand 'n stukkie van jou eie gee, dan is jy bang hul gaan dit net afskiet. Die vrees vir seerkry is groter as die behoefte om emosioneel te deel met iemand. En dit is nou nog ... ek dink ek is op 'n punt waar ek baie baie meer deel as eers, maar dit is nog steeds ... baie keer as jy iets vir mense sê, dan dink jy half jy moes dit nie van jouself gesê het nie want wat dink hulle?

[Jy het my geleer om beter te voel, elke keer as ek presteer. Jou beskerm van konflik.]

Weereens kom dit daarop neer dat jy nie ingee nie. Of jy gee nie toe nie. Jy gee nie toe dat iemand emosioneel naby jou kom nie.

Ja, ek dink ek is bang ek kry seer. As jy te naby aan iemand kom, dan is jy net bang jy kry seer.

Ek was dalk bang dat mense kan agterkom oor hoe ek oor kos dink en het veiliger gevoel as ek geïsoleerd leef, want hoe meer jy buite jou raamwerk leef, hoe meer, jy weet, moet jy nog erger keuses maak om te besluit waarin jy glo.

Ek dink ek was bang gewees vir konflik ook, want konflik het beteken dat iemand dalk iets sleg oor my kan sê. Ook in die skool moet jy alles reg doen. Jy sal nooit 'n onderwyser se reëls breek nie. Jy soek nie daardie konflik nie. Jy soek nie iets wat negatiewe woorde van ander mense af trek nie. So dit is die beste om jousef maar net te isoleer.

... So min as moontlik iets te sê, want nou-nou sê jy iets verkeerd.

Ek dink die beskerming van menslike invloede kom daarop neer dat dit jou beskerm teen emosies omdat jy emosioneel half geskend is en ek moes myself onttrek. Met die gevolg is dat niemand kon my eintlik verder emosioneel skend nie, want ek is toegesluit vir hulle. So ek maak myself nie oop vir emosie nie, nie negatief of positief nie.

[Dit het my gehelp om die verlede en die emosionele pyn te onderdruk.]

Ek het baie in die toekoms geleef jy weet, so, die toekoms lê in maer wees en in die toekoms wil jy presteer. Dit weerhou jou om terug te kyk van wat gebeur het. Dit weerhou jou om te deel met dit wat gebeur het. So, jy kyk nie half terug nie, jy kyk vorentoe want as jy jousef gesien het as vet en lelik ...

[Jy het vir my ongemaklik laat voel by partytjies en funksies ... wil nooit uitgaan nie.]

Tydens sosiale geleenthede word jy in 'n posisie geplaas waar jy moontlik kan oortree.

Dit was altyd vir my lekker, partytjies en sulke goed. Maar nou moet jy mooi dink hoe gaan jy dit hanteer. Voor die tyd maak jy weer jou reëls. Jy gaan net een snytjie koek eet en dalk 'n paar chippies en dit is dit. So as die versoeking kom of as iemand iets aanbied, dan sê jy nee.

Ek het baie stadig geëet ... selfs met al die etes ook. As ek kan sorg dat my bord laaste leeg is, dan kan niemand jou ekstra aanbied nie.

[... Jy het my geleer om nie alleen te wees in my eie teenwoordigheid nie...]

Jy isoleer jousef omdat jy bang is wat mense vir jou sê. En dit kom terug hoekom ek my geïsoleer het ... ek het half met myself op 'n manier bevriend geraak, want dan

moet jy op jou eie kan wees en jy moet maar op jou eie kan regkom. En dit kom terug na jy is sterk om op jou eie te wees. Jy het nie eintlik ander nodig om jou te help nie.

6.4.3 Johlene se belewenis van haar geestelike self

Dit wil voorkom asof die belewenis van haar geestelike self 'n beduidende rol gespeel het in haar self belewenis. Sekere persoonlikheidseienskappe soos 'n sterk wilskrag, dissipline, die behoefte om in beheer te wees, die drang na sukses en die vrees vir mislukking blyk sterk na vore te kom. Haar religieuse siening het blykbaar 'n beduidende rol gespeel in haar hantering van anoreksia nervosa.

Sy was moontlik onderworpe aan baie streng **reëls** wat sy self gemaak het. Dit was blykbaar vir haar baie belangrik om gedissiplineerd te wees. Sy beweer dan ook dat dissipline blykbaar noodsaaklik is vir anoreksia nervosa. Saam met die groei van die siekte het haar selfdissipline toegeneem. Dit het nie net gegeld vir haar eetgewoontes nie, maar dit was ook van toepassing op ander terreine in haar lewe soos haar akademie, sport en godsdienstige selfdissipline. Dit het moontlik vir haar 'n gevoel van sekuriteit gegee. Indien sy nie die reëls kon nakom nie het dit erge frustrasie veroorsaak. Sy het blykbaar selfs die verwagting gehad dat iets sleg met haar sou gebeur as sy nie by die reëls hou nie. Om gedissiplineerd te bly leef, het sy vir haarself besondere hoë (eet-, oefen- en akademiese) standarde gestel. Indien sy nie aan die standarde sou voldoen nie, blyk dit dat sy haarself as 'n mislukking ervaar het. Dit het moontlik die gevolg gehad dat sy haar geestelike self negatief ervaar het. Die standarde wat sy moes handhaaf het ook moontlik gehelp om haar in beheer te laat voel.

Tydens die herstelfase van haar siekte moes sy die reëls wysig of selfs afstand daarvan doen. Haar hele wese het moontlik in opstand daarteen gekom. Blykbaar het sy dit as die ergste vorm van mislukking ervaar. Dit lyk asof dit 'n bedreiging vir haar sekuriteit was. Haar standarde het vir haar moontlik waarde gegee en sy moes daarvan afsien. Dit lyk asof haar hele menswees daardeur beïnvloed is.

Een van die reëls waaraan sy haar onderwerp het, was om haarself daaglik of selfs twee maal per dag te weeg. Die moontlike rede daarvoor was dat die skaallesing haar maatstaf vir sukses of mislukking was. Tydens haar herstelfase moes sy afsien van die reël en het sy dit verander na een maal per maand. Haar massatoename moes so geleidelik wees dat sy dit nie kon agterkom nie. Anders sou dit vir haar totaal onaanvaarbaar wees.

Dit blyk asof sy haarself as 'n baie sterk mens beskou het. Sy moes ten alle koste **innerlik sterk** wees en sy het haarself geen swakheid gegun nie. Emosionele optrede is blykbaar ook nie toegelaat nie. Dit wil voorkom asof sy haarself in vele opsigte gedryf het. Honger is nie beskou as 'n normale fisiologiese behoefte nie, maar as 'n swakheid wat oorkom moes word. Honger en siekwees is moontlik as swakhede beskou. Sy het haarself geleer om dit te ignoreer en net aan te gaan. Bulimie was nooit vir haar 'n opsie nie, want dit sou moontlik 'n teken van swakheid wees en haar sterkte het blykbaar juis daarin gelê dat sy haar ideale massa kon bereik deur sonder kos te bly en op geen ander wyse nie. Dit het haar sterk laat voel.

Om te kla is as 'n **swakheid** beskou wat daarop gedui het dat nie sy nie sterk genoeg was om 'n situasie te hanteer nie. Wanneer sy egter volhard het, het sy sukses beleef. Sy kon nie haar probleme rondom eetwanpraktyke met ander emosioneel deel nie want ander persone beoefen dit nie en moontlik verstaan hul dit ook nie. Dit moes in die geheim gedoen word, wat haar nog meer sosiaal geïsoleer het, en sy het nie die ondersteuning van ander (veral haar portuurgroep) gehad nie.

Ander (betekenisvolle - en verwysingsgroep ander) se terugvoering was vir haar belangrik. Sy het moontlik die terugvoering gebruik in haar selfevaluering. Dit was dus vir haar besonder belangrik dat ander nooit haar swakhede moes sien nie. Volgens haar siening moes sy dus onder geen omstandighede haar emosionele behoeftes met hul deel nie.

Om toe te gee aan honger en iets te eet wat ontoelaatbaar was, was volgens haar opinie 'n emosionele besluit of toewyding wat in 'n oomblik van swakheid geneem is.

Dit lyk asof sy 'n besondere **deursettingsvermoë** getoon het. Uit die gesprekke lyk dit asof sy 'n sterk persoonlikheid met 'n sterk wil van haar eie verwar. As sy vir haar 'n doelwit gestel het soos met betrekking tot kos en massa, dan het sy ten alle koste daarby gestaan. Sy het nooit toegegee aan haar behoefte vir kos nie.

Sy het haar ook nie liggaamlike rus gegun nie want om te rus het sy geassosieer met luiheid. Dit het moontlik verband gehou met energieverbruik. Om konstant besig te wees is beskou as 'n manier om energie te verbrand. Dit het ook gedui op haar deursettingsvermoë. In haar brief dui sy aan dat dit juis anoreksia nervosa was wat haar die deursettingsvermoë geleer het. Dit blyk asof hoe sterker haar innerlike krag gegroei het, hoe meer het sy in beheer gevoel. Dit het weereens positief bygedra tot die belewenis van haar geestelike self.

Om **in beheer te wees** was vir haar belangrik, maar sy het nie so 'n obsessie daarvoor gehad nie. Wanneer sy uit haar roetine raamwerk beweeg het sy moontlik ervaar dat sy buite beheer raak omdat sy moes voorgee haar eetgedrag is normaal. Sy moes gedurig planne beraam om te kompenseer vir oortollige kilojoules wat sy moontlik gaan inneem. Sy moes blykbaar haarself gedurig evalueer met betrekking tot selfopgestelde reëls. Sy moes ten alle koste daarby hou anders het sy buite beheer gevoel en het sy haarself ervaar as 'n mislukking. Dit het ook baie spanning veroorsaak. Tog ervaar sy dat anoreksia nervosa haar beheer gegee het oor ander aspekte in haar lewe wat sy as positief ervaar.

Sy het moontlik in 'n mate mense **gemanipuleer** om erkenning aan haar te gee.

Omdat **erkenning** vir haar so belangrik was, het sy dit probeer kry deur manipulasie. Uit haar brief blyk dit dat sy ervaar het dat haar verstand deur anoreksia nervosa gemanipuleer word. Dit was asof sy nie meer uit vrye wil kon besluite neem rakende haar eetpraktyke nie, maar dat die siekte haar besluitneming oorheers het. Sy het gesmag na erkenning, maar wou nooit vir haarself erkenning gegee het nie. Sy het dit probeer afdwing deur voorbeeldig te wees en deur te presteer. Slegs ander se opinie oor haar het gegeld in haar selfpersepsievorming. Sy het haarself nooit geglo nie. Sy het nooit goed oor haarself gevoel nie tensy sy positiewe terugvoering van ander gekry het.

Sy het baie gereeld kerkfunksies bygewoon in die hoop dat ander haar sal sien as 'n voorbeeldige mens. Moontlik wou sy daardeur erkenning kry en dit was ook haar manier om ander se aandag weg te lei van haar liggaam wat fisies besig was om agteruit te gaan. Dit was dus 'n vorm van 'n dekmantel vir haar eetwanpraktyke.

Johlene het sterk **godsdienstige waardes**. Haar oortuiging was dat haar geestelike lewe met die groei van die anoreksia nervosa verdiep het. Dieselfde dissipline wat sy toegepas het op ander terreine in haar lewe, het sy toegepas in haar geestelike lewe. Sy beweer dat dit juis haar godsdienstige insig was wat haar uit anoreksia nervosa help kom het. Dit was toe sy die insig gekry het dat sy in die leuen geglo het en haar hele lewe daarvolgens ingerig het, dat sy van denke begin verander het. Die godsdienstige reëls wat sy slaafs nagevolg het, moes sy verander om by haar nuwe oortuiging aan te pas. Hierdie selfinsig was blykbaar, volgens haar, die dryfkrag agter haar herstel.

Mislukking het sy vereenselwig met oortredings en sukses is gekoppel aan massaverlies. Sy het nooit strafmaatreëls ingestel as sy oortree het nie maar wel gekompenseer met

matige oefening. Sy het egter so streng by haar selfopgelegde reëls gehou dat straf feitlik nooit nodig was nie.

Dit blyk asof sy 'n baie **swak selfbeeld** gehad het en dikwels minderwaardig gevoel het. Volgens haar was sy nie waardig om liefgehê te word nie asook om erkenning te kry nie. Sy het haarself as onwaardig beskou om vriendskappe aan te knoop. Persone se aanmerkings (terugvoering) het sy uiters negatief beleef en het dit toegeskryf aan die feit dat sy nie goed genoeg was nie. Slegs negatiewe aanmerkings oor haar maer liggaam het sy as positief ervaar. Matigheid op enige gebied het sy moontlik as mislukking beskou. Slegs toe sy uiters maer en gedissiplineerd was, het sy ervaar dat sy erkenning kry. Slegs toe het sy gevoel dat sy iets bereik het.

Sy was bang dat indien sy beter oor haarself sou voel, sy haarself nie meer so sou dryf nie. Sy het dus gebruik gemaak van 'n negatiewe dryfkrag. Haar negatiewe selfbelevens het dus in 'n mate haar gemotiveer om beter te presteer volgens haar eie standaarde.

Haar selfbeskrywing was uiters negatief. Sy het haarself beskryf as 'n vet, onaangename mens. Sy het haarself voortdurend negatief geëvalueer. Dit is veral haar fisieke self en haar geestelike self wat sy so negatief ervaar het.

Vir Johlene was dit baie belangrik om te **presteer** en **sukses** te behaal. Sy het haarself beleef as iemand wat op die meeste terreine in die lewe net gemiddeld is. Toe sy agterkom dat sy kon presteer op akademiese vlak en daarin geslaag het om maer te wees, het sy daardie aspekte as hoogste prioriteite beskou. Ander het slegs haar prestasie gesien en nie besef hoe sy fisies agteruitgaan nie. Die prestasie het ook vir haar sekuriteit gegee, maar later is sy gebind aan daardie sekuriteit en kon nie daarsonder leef nie. Sy het haar geestelike self so negatief beleef dat sy gedink het sy moes presteer om deur ander aanvaar te word.

Sy het vir haarself **standaarde** gestel wat sy ten alle koste aan moes voldoen. Sy kon nie noodwendig ander se standaarde bereik nie, maar wel die standaarde wat sy vir haarself opgelê het. Sy erken dat die standaarde nooit perke gehad het nie. Sy was nooit volgens haar standaarde maer genoeg nie. Dit het nooit opgehou nie en sy het dit ervaar as 'n eindelose, bese kringloop. Omdat sy so ingestel was op prestasie en mislukking so gevrees het, wou sy eintlik beter doen as die voorafopgestelde standaarde. Sy het self die insig

gehad om te besef dat sy nooit sou voldoen aan die standaard solank as wat sy haarself nie aanvaar het nie. Dit was soos 'n mag wat sy moes gehoorsaam.

In die herstelproses was dit uiters moeilik om af te sien van die standaard. Vir jare lank het sy sekere standaard gehandhaaf wat betref skoonheid, massa en die eet van voedsel. Sy moes haarself oortuig dat haar standaard onrealisties was. Dit was egter blykbaar uiters moeilik vir haar om daarvan af te sien.

Tydens haar siekte het sy 'n baie erge vrees gehad vir vetword. Die vrees is gekoppel aan 'n vrees vir kos. Kos en massatoename was vir haar sinoniem. Die ergste vrees in die verband was haar vrees vir die skaal. Sy het die skaal as maatstaf gebruik van haar sukses of mislukking en nie hoe sy gelyk het nie. Haar vrees vir die skaal het sy vergelyk met die vrees vir 'n onderwyser of haar ma wanneer sy oortree het. Die vrees wat sy gehad het was van so 'n aard dat dit gepaard gegaan het met die afwagting van straf.

Die **vrees** wat sy gehad het vir **massatoename** tydens die herstelproses het haar paniekerig gemaak. Sy was gedurig in die konfliktsituasie van normaal wees en maer wees. Sy wou moontlik so graag weer normaal wees, maar sy het massatoename gevrees.

Sy het haar probleme rondom eetversteurings doelbewus as gering beskou. Sy het haar self wys gemaak dat dit nie so erg is nie. Op dieselfde wyse het sy probeer om probleme uit die verlede gering te ag al het dit negatiewe emosionele invloed op haar gehad.

Johlene reageer soos volg met betrekking tot haar belewenis van haar geestelike self:

Ek het gedurig reëls gemaak.

Ek moes myself elke dag geweeg het. Dit was soos 'n reël. Anders het jy nie daardie sekuriteit met jouself nie.

Ek het in 'n streng skedule of program geleef ... ook my slaappatroon is daarvolgens ingerig.

Ek het streng begin gedissiplineerd raak – in die akademie en alles. Ek moes elke dag gaan oefen. As ek nie gaan oefen het nie, moes ek gaan draf. Ek was kwaad gewees as dit gereën het en ek nie kan gaan draf nie, want dan voel dit jy raak buite jouself van

frustrasie ... dit eet jou half hier van binne op, want jy dink enige iets sleg gaan nou met jou gebeur. Eintlik dink jy jy is 'n mislukking, omdat jy nie by jou standarde kon hou nie. So ek het vir myself standarde gestel. Jy het vir jou akademiese standarde begin stel. Ek het vir my oefenstandarde begin stel en ek het begin eetstandarde stel en jy gaan nie verby dit nie. Ek het vir myself gesê: as daar "snackwich" is, dan is dit net een want dit is die standaard. En jy mag nooit oor daardie een gaan nie. So dis 'n reël, dis 'n vaste ding en as dit sou gebeur het en jy het oor dit gegaan, dan voel jy weereens heeltemal buite beheer. Jy voel net jy kan nie; jy voel net jy is heeltemal 'n mislukking. Dis half soos 'n toets wat jy elke keer voel jy moet deurkom en as jy dit nie regkry nie, dan misluk jy.

Toe ek anoreksia gehad het, het ek my elke oggend geweeg, elke liewe dag en partykeer twee keer per dag.

As ek van die skool af gekom het, het ek dadelik my deur toegemaak en begin studeer. Dit was my studeertyd gewees en niks kon dit onderbreek nie en as iets onderbreek het, was dit baie irriterend. So dit was 'n spesifieke roetine waarin ek was.

So ek het nie eintlik vir myself toegelaat om emosioneel te wees nie. Jy is sterk en jy het jouself gedryf ... jy was 'n drywer gewees ... jy was jou eie drywer gewees. So jy moet maar net vasbyt en aanhou en dit kom ook baie in met oefening. Jy moet maar vasbyt en uithou. So al voel jy honger, moet jy sterk wees.

Nee, ek was nooit in die versoeking om bulimiese praktyke te beoefen nie. Ek dink dit sou vir my 'n swakheid gewees het. So my ideaal het daarin gelê ... in die krag wat jy daaruit put ... om te wys jy kan dit doen. Jy kan sterk wees en jy kan sonder om enige ander metodes te gebruik, effektief gewig verloor.

Ek dink tog ek het 'n sterk persoonlikheid. Nie dat ek 'n ekstrovert is nie, maar ek dink 'n sterk persoonlikheid in terme van 'n sterk wil van jou eie. So as jy besluit het op ietsie dan wil jy en dit is wat my ma ook altyd vir my gesê het: my kop is 'n bietjie hard. So as ek besluit het ek wil iets hê en ek wil dit so doen, dan wil jy dit so hê en so gedoen hê. Tensy iemand met goeie oortuiging kan kom en sê ...

Jy gee nie toe dat jy oortree met kos nie. Jy sien dit ook as 'n swakpunt. Dit is ook soos emosionele ingewing.

Ek dink ek het deursettingsvermoë, want weereens kom dit daarop dat jy gee nie in nie. Of jy gee nie toe nie. Jy gee nie toe dat iemand emosioneel naby jou kom nie. Jy gee nie toe dat jy oortree met kos nie.

[Jy het my gewys dat ek kan enigiets bereik as ek my kop daarop sit.]

[Jy het my bewys ek het 'n uithouvermoë en innerlike dryfkrag en dat ek elke dag sterker en in beheer kan voel.

Ja, ek dink jy aanvaar dit dat jy deursettingsvermoë het, maar jy sien dit nie altyd so raak nie. Maar tog elke keer as jy iets bereik, dan is dit half goed. Maar jy is nog nie goed genoeg nie.

[Jy het my geleer om nooit te kla nie, byt net vas.]

[Jy het my beheer oor my lewe en my omstandighede gegee. Vir verhoudinge en agtergrond met 'n ander geslag.]

So dis 'n reël, dis 'n vaste ding en as dit sou gebeur het en jy het oor dit gegaan, dan voel jy weereens heeltemal buite beheer. Jy voel net jy kan nie – jy voel net jy is heeltemal 'n mislukking.

Jy wil half 'n perfekte lewe leef ... in roetine leef waar alles werk soos wat jy die dag beplan het. So jou lewe is 'n beplanning en dan gebeur daar iets en dan moet jy weer oorbeplan. Dit is die hele tyd 'n mallemeule van wat nou, wat nou?

Ja, ek het my ouers gemanipuleer. Soos byvoorbeeld met skoolprestasie. Dan sal jy jou rapport voor hulle neersit en dan sal hul sê; "jis, dis goed". En dan sal jy sê dis nie eintlik so goed nie. En dan sal hul dalk nog iets ekstra sê: "Wat, nee dit is fantasties!" Dan sal jy sê ... nee, dalk kon ek beter gedoen het. Dan moet hul sê ...

[My verstandelik martelaar ... hy het jou verstand gemanipuleer ... gebreinspoel met leuens en straf.]

Ek het nogal baie sterk godsdienstige reëls gehad. Ek dink my geestelike lewe het gegroei van standerd vyf af. Dis vir my baie snaaks ... saam met die hele groei van

anoreksia. Omdat jy sterk gedissiplineerd was en reëls gehad het, het ek baie sterk geestelik gedissiplineerd ook geleef. Toe ek besluit het maar hierdie is taboe was dit ook of die Here gesê het maar jy is besig om jousef af te kraak. Jy is besig om selfmoord te pleeg. So dit was half 'n openbaring gewees en dit was soort van nog 'n motivering gewees om daar uit te kom ... dat die lewe wat ek nou leef is ook nie eintlik in lyn met God se woord nie. ... Het ek ook besluit maar dan leef ek ook in 'n leuen. So die geestelike reëls en goed wat ek opgestel het is nie nou van belang nie. Dis van belang dat die liggaam wat die Here vir my gemaak het, ek mooi moet na kyk. So daardie openbaring het my ook gehelp om uit dit ook uit te kom.

Ek het net een dag ... dit is die dag toe ek tot my sinne gekom het ... het ek beseft as dit nog verder aangaan dan gaan ek in die proses van doodwees. Dit was skrikwekkend. Ek dink dit was my deurbraak ook gewees. Toe jy beseft maar dit is eintlik 'n paadjie van selfmoord gewees wat jy stap. Dit is hard as jy dit so hoor, maar dit is eintlik wat besig was om te gebeur. Toe ek dit kon insien, het dit my gehelp om te beseft dat ek is besig om 'n paadjie van selfmoord te stap. Ek was besig om my familie en dié rondom my te skaad. So daai was maar half die dryfkrag agter herstel gewees.

Die feit dat jy al die kerkfunksies bywoon, dan dink die mense maar "joe" sy is 'n voorbeeldige mens. En ek dink dit is ook waarom mense soms, omdat jy so 'n goeie mens is, nie eintlik agterkom dat jy agteruit gaan nie. Jy doen dan al die regte goed.

Dit dryf jou die hele tyd om beter te wees. Jy is nie goed genoeg nie, so jy is die hele tyd bewus van jousef en alhoewel jy maer lyk, is jy nog steeds selfbewus. Jy voel nog nie goed genoeg nie. So dit dryf jou om beter te doen, maar dit gee jou nooit die satisfaksie dat jy eintlik iets bereik het nie.

Elke keer as jy iets ekstra eet het jy ... jy gaan half in ... dit is asof jou hele liggaam lam word. Jy weet jy misluk jousef. Jy misluk hierdie hele ding waaraan jy gebou het. Jy is besig om dit af te breek. Jy voel as jy dit gaan los, gaan jou hele wêreld inmekaar stort, want dit was my sekuriteit gewees. Dis waarin ek geleef het. Dis waaraan ek gewoond is. En nou wil iemand verwag jy moet buite dit uitstap. Uit hierdie sekuriteit wat vir jou jou doel gegee het, vir jou jou waarde gegee het om te kan bestaan, want jy het voldoen aan standarde en nou moet jy hierdie standarde laat sak. So verwag iemand van jou om minder mens te wees. So dit was baie moeilik. Dit is half elke dag se stryd.

Ek dink nie ek is waardig om liefgehê te word nie ... waardig om erkenning te kry nie. Om saam met mense te wees waarna jy opkyk. Jy weet jy sal altyd dink dis 'n oulike persoon, maar jy is nie waardig om in daardie persoon se teenwoordigheid ... of jy is nie goed genoeg nie ... ek dink waardig is goed genoeg. Ek is nie goed genoeg nie

Ek dink ek was baie sensitief vir mense se aanmerkings, jy weet klein aanmerkings. As 'n ouer kind dalk vir my iets gesê het sonder dat hulle dit bedoel het, of as 'n tannie dalk 'n bietjie hard met jou gepraat het en jy het rêrig nou van haar gehou. As iemand jou dalk teleurgestel het dan het jy gevoel dit is dalk omdat jy nie goed genoeg is nie.

Ek dink in 'n mate het ek gevoel dat as ek positief oor myself voel en meer grasia gee aan myself, dan gaan ek minder presteer. As jy dit so kan sê, maar as ek die hele tyd hard is op myself en myself net die heelyd dryf, dan gaan jy meer prestasie kry. So dis half 'n negatiewe ... 'n negatiewe dryfkrag.

[Ek was nooit goed genoeg vir jou nie, nooit maer genoeg en die standaard wat jy aan my gestel het, het nooit grense gehad nie. Daar was nooit 'n perfekte massa prestasievlak nie.]

Ja, dit kom terug as jy net die heelyd glo daar is net nie 'n einde daaraan nie, jy gaan nooit goed genoeg wees totdat jy jouself aanvaar nie. Jy stel self die heelyd jou goedheidstandaarde en in die eerste plek aanvaar jy jouself nie, so daar is nie 'n einde nie. Dit is net so 'n kringloop.

Hoe sterker die eetversteuring geraak het, hoe beter het ek op skool begin presteer en hoe harder het ek geoefen in hokkie, atletiek en draf.

Wat gebeur het - dit was buite my bereik. Kom ons vat: ek kon 'n bietjie sing, maar ek kon nooit ... ek het altyd matig gedoen soos op laerskool. Ek het nooit fantasties goed hokkie gespeel op laerskool nie, ek het nooit fantasties goed gesing nie, ek het nooit fantasties goed presteer nie. So ek het elke keer gevoel maar ek kom nie bo uit nie. Ek het altyd matig gedoen op skool en ewe skielik kry ek dit reg. Die enigste ding wat ek kan regkry is om gewig te verloor en om dalk bietjie te presteer op akademiese vlak. En as jy agterkom maar dit doen jy goed ... dit is iets waarin jy goed is, dan skuif ek alles uit en ek fokus net op daai twee goed, want ek kan satisfaksie daaruit trek. Want al die ander goed doen ek net matig en dit het my frustreer, ja, want jy kan nêrens bo

uit kom nie. Jy moet net altyd hier in die middelvlak ronddryf. En ewe skielik kom jy agter maar jy kan: jy is goed om gewig te verloor. Omdat jy nie ander ouens se standarde kan bereik nie, maak jy jou eie standarde. En dan kan jy dit bereik en dan voel jy goed. En dan voel jy jy presteer nou.

Jy presteer goed en jy doen goed. Eintlik binne in my gaan ek agteruit, maar mense om jou kom dit nie eintlik agter nie. Want ek dink dit is ook 'n vorm van manipulasie want dan is jy nie eerlik met die ouens nie. Jy voel sleg maar jy gebruik ander metodes net om dit half te dek.

Jy is gebind aan daai sekuriteit. Jy is gebind aan die feit dat jy maer is en dat jy goed presteer.

[Jy laat my voel ek is niemand se liefde werd nie – slegs deur prestasie.]

Omdat ek myself so gesien het, kon ek nie dink jy moet iets doen om iemand se liefde half in te win, want as jy so na jouself kyk, dan glo jy ander kyk ook so na jou. So dit is onmoontlik.

... Elke keer as jy ietsie oortree of ietsie doen wat jy gedink het, maar nou is dit te veel, dan kry jy dieselfde gevoel van naarheid en mislukking wat terugkom.

Ja ek dink ek het gevoel jy is nou op 'n punt wat jy lank gewerk het aan en jy het goed gewerk want elke keer ... ek dink selfs as ek nog minder gegaan het, sal jy sê "jo" nou weeg jy nog minder. Jy vergelyk jouself die hele tyd met ander mense.

Jy voel goed daaroor.

Ek dink ek het dit dalk gesien as mislukkings, maar omdat ek so graag goed wou gedoen het en net 'n bietjie erkenning dalk gekry het. Ek het naderhand gedink ek is matig. Ek was net nie meer gelukkig daarmee nie. En die matigheid het ek as 'n mislukking gesien. En ewe skielik begin ek nie meer matig wees nie. Ewe skielik is ek uiters maer, ewe skielik is ek uiters goed en uiters gedissiplineerd, met die gevolg ek het nou iets bereik in die lewe. Ek voel dit is dan wat ek bereik het.

Dit was vir my eintlik 'n hele strydproses gewees. Kom ons sê vir drie vier jaar het jy gesê dit was jou standaard gewees. Dit is hoe jy jouself geprogrammeer het: dit is

soos mooi lyk. So nou moet jy eintlik teen daai persepsies gaan. Dit is nog vir my steeds moeilik. Jy voel nog steeds maar jy kan eintlik maerder wees nie. So elke keer as jy optel is dit half wil ek eintlik verloor het, maar ek dink dit was eintlik maar half genade gewees ek het maar half by die besluit gehou en gesê: dis "all right". Gaan maar nog net aan. Maar dit was baie moeilik. Elke keer het ek baie geleidelik opgetel.

Ja ek het 'n vrees vir vet word en kos gehad. Ek dink so. Nie voor die tyd nie. Nie voor anoreksia nie. Toe ek begin het, baie erg. Vir vet word baie, baie erg. Vir kos, ja, in 'n mate. Jy is meer bang om goed te eet, want jy weet jy wil dit nie hê nie. Dis maar eintlik 'n "link" tussen vet en kos. Jy is bang vir vet word en omdat jy bang is vir die vetmaak, is jy bang vir die kos. Die vet word verbind aan die kos, want hoe meer jy eet, hoe meer vet gaan jy kry. Ek dink dit is 'n vrees wat verbind word aanmekaar.

Ja ek was 36 kilogram en toe ek op die skaal so af en toe klim en ek sien nou trek ek by 42 dan begin ek dink ek moet nou stop. En jy voel paniekerig. Jy voel paniekerig en jy voel ook skuldig en jy voel ook 'n mislukking. Dis die healtyd hierdie ... dis asof twee goed die hele tyd teen mekaar speel. Dis die healtyd aan die eenkant jy wil maer wees en die ander kant jy wil normaal wees. So jy stry dit die healtyd in jou kop. En jy besluit watter kant moet wen

[Jy het my geleer om alle probleme te verkleineer, niks is so erg as wat dit lyk nie.]

Ja en dit kom terug, omdat selfs enige "issue" wat jy kry, sal jy sê jy kan nie kla nie, so hanteer dit nou maar. En dit kom terug na as jy naderhand begin maer lyk dan is dit nie so erg as wat dit lyk nie. Dit is nie so groot probleem nie. En dit kom terug om te sê ek het nooit gedink my probleme is "solid" nie. Ek het nie gedink dit is waardig om daaroor te praat nie. Jy maak dit al hoe kleiner soos jy deur die proses gaan. Jou probleme word eintlik al hoe groter, maar jy begin dit al hoe kleiner maak. Dit is nie so erg nie. Ek eet nie eintlik so min nie. Jy weet, ek werk nie eintlik so hard nie, ek slaap nie eintlik so min nie. En dan kom jy terug by die verlede wat nie eintlik so erg was nie en dit het nie eintlik so groot impak gemaak nie. So jy hoef dit nie eintlik vir iemand te sê nie.

6.4.4 Johlene se belewenis van haar self in interaksie met die gesin as betekenisvolle ander

Haar ouers het 'n belangrike rol in die belewenis van haarself gespeel. Sy beweer dat hul nie 'n rol gespeel het in die ontstaan van die eetversteurings nie. Volgens haar is daar nie maklik gepraat oor onderwerpe soos seksuele ontwikkeling nie. Enige probleem rondom die seksuele is nie hanteer nie omdat daar blykbaar nie vrymoedigheid was om daaroor te praat nie. Op die oog af het hul blykbaar goeie verhoudings met mekaar gehad. Hul het baie korrek geleef. Soggens het hul Bybelstudie gehou en oor minder belangrike aspekte gedeel en saamgebid. Hul het egter nie oor dieper emosionele aspekte met mekaar gedeel nie. Dit lyk asof sy gesmag het na erkenning en aandag van haar ouers. Haar skoolwerk en haar gedreweheid rondom maerwees was die hoogste prioriteite op daardie stadium in haar lewe. Dikwels het dit ten koste van haar gesinslewe geskied. Die gesin se pogings om haar te betrek in sosiale saamwees het sy meestal van die hand gewys. Uit haar gesprekke blyk dit dat sy berou getoon het op 'n later stadium van haar lewe omdat sy haar gesin so afgeskeep het.

Daar was nie streng, rigiede reëls oor kos nie en sy is op geen stadium gedwing om te eet nie.

Johlene reageer soos volg met betrekking tot haar belewenis van haarself in interaksie met die gesin:

Ek het baie gewonder hoe dink my ouers oor my.

Ek dink nie die fout het by my ouers gelê nie.

Seksuele ontwikkeling was dalk ook nie van jou ouers se kant mooi verduidelik nie ... presies waaroor dit gaan nie. Net 'n klein bietjie omdat dit maar 'n tradisionele huis is ... nie 'n lekker onderwerp om oor te praat nie. So vir my as kind was dit baie nuut gewees. Jy het dit nie verstaan nie en ek was die eerste meisie gewees en ek het 'n ouer broer gehad.

Ek dink in 'n matige moderne tradisionele opset was daar nie so erg streng reëls nie. Ek bedoel dit was maar normale dissipline gewees. Glad nie rigied nie. Ek dink ek het

eintlik myself meer gedryf as enige iemand anders in die huisgesin. Almal was meer rustig. Ek was altyd die meer ernstige een.

As kind, jy weet, ons moes maar ons kos opgeëet het. As jy nie honger was nie, sou jy nie poeding gekry het nie ... nie dat dit so ernstig was nie, maar meer net 'n motivering wat die ouers gebruik het. En die gebruik van: jy is nou vol, nou nog net drie happies. En ons kon twee "sweeties" 'n dag gekry het en dit was dit. Soos ons ouer geword het, het die streng reëls ... jy weet dit val 'n bietjie weg. Ons het nog steeds ontbyt, middagete en aandete gehad en vir skool toe broodjies en 'n koeldrank gekry.

Niemand het vir my ooit in die huis gedreig met as ek te veel eet, sal ek vet word nie.

Sy beweer dat sy nie 'n oop verhouding met haar pa gehad het nie. Sy kon nie met vrymoedigheid probleme met hom deel nie. Hy het net sekere tye aan haar aandag gegee. Hy het nie dieselfde warm persoonlikheid as haar ma gehad nie. Sy het die persepsie gehad dat as sy beter presteer en beter ooreenkomstig haar standarde lyk, sy meer aandag sou kry. Haar pa het goed op skool presteer en was 'n goeie atleet. Sy het gedink dat sy meer vrymoedigheid sou hê om met hom te kommunikeer as sy meer atleties lyk en beter presteer. Sy het eintlik 'n groot behoefte aan aandag en erkenning en liefde gehad. Reeds vandat sy 'n klein dogtertjie was, het sy 'n bewondering vir hom gehad en graag dinge saam met hom gedoen. Sy wou graag sy goedkeuring hê en het behoefte aan meer liefde gehad. Sy wou moontlik beter presteer om meer aandag van hom te kry. Dit blyk asof sy in 'n mate verwerping beleef het.

Ek sal nie sê my pa was naby, naby aan my nie. My pa het sulke tye wat hy aandag aan 'n mens gee. Ek dink my geaardheid is baie soos syne. Hy is ook baie meer toe. Hy is nie oop nie ... daar was nie 'n oop verhouding sodat ek sommer net by hom sou gaan sit en deel het nie ... nie maklik met probleme nie. Nou dalk meer omdat 'n mens leer om bietjie meer oop te maak, maar hy het nie dieselfde warm persoonlikheid as wat my ma sou gehad het nie.

Ek dink nie my ouers het inherent druk op my van hulle kant uitgeoefen nie. Hul het nooit gesê jy moet soveel of jy moet dit kry nie, maar ek dink ek het 'n persepsie gevorm in myself dat as ek presteer en as ek beter lyk dan gaan ek meer aandag kry. So ek dink ek het wel gesoek vir aandag omdat ek vir myself gesê het jy kan nie by iemand gaan sit en praat nie.

My broer was 'n bietjie meer atleties as ek. Jy sien my pa was 'n goeie atleet gewees en ek dink omdat my verhouding nie so goed was met hom nie, het ek gedink dat as ek fikser word en as ek goed akademies presteer, sou dit help. My pa het ook redelik goed gedoen en ek het gedink inherent gaan daar 'n beter verhouding van daardie staanspoor uitkom. So ek het my konstant gedruk en dit was vir my lekker as ek by die huis kom en ek het die rapport neergesit en hulle het gedink dit was fantasties goed of wat ook al.

As klein dogtertjie het ek my pa bewonder. Ek dink ek het opgekyk en probeer goed saam met hom doen ... omdat ek 'n meisie was en ons was maar op die plaas en jy probeer so veel as moontlik ... Ja, ek het baie opgekyk na hom as klein dogtertjie.

Ek wou graag sy goedkeuring hê.

Ek het nie soveel van sy onvoorwaardelike liefde gekry as wat ek gedink het ek nodig gehad het nie. Ek weet ek het gesoek na nog meer as wat hy dalk kon bied het op daardie stadium.

Ek dink dit was vir hom moeilik om liefde te wys. Ek dink hy was ook baie meer weg ook. Jy weet met die plaaswerk. So jy het baie min ... ek het baie meer van my ma gesien.

Ek het geprester om sy goedkeuring en aandag te kry.

Nee ek glo nie hy het sy liefde net voorwaardelik gegee nie ... nee. Ek het dit so opgesom. Ek dink ek het 'n hele situasie bekyk en dit verkeerd opgesom ook. 'n Klomp goed soos wat mense dalk sê omdat hulle goeters sê en ek ontleed dit so intensief; dan som ek dit verkeerd op.

Haar ma het beslis 'n groot rol in haar lewe gespeel. Alhoewel hul dikwels in mekaar se geselskap was en haar ma aktief by haar betrokke was, het sy nie die vrymoedigheid gehad om emosionele dinge met haar te deel nie. Vir ses jaar lank het sy nie 'n slegte seksuele ervaring met haar ma gedeel nie. Die feit dat haar ma haar voor die dokterbesoek daarmee gekonfronteer het, dui moontlik aan dat haar ma wel iets vermoed het. Haar ma het ook nie met haar gepraat oor die feit dat sy so maer is nie. Dit blyk asof haar ma wel bewus was van haar eetprobleem, maar niks daaraan gedoen het nie. Eers op 'n later stadium toe sy (haar

ma) haar maer uitgeteerde liggaam gesien het, het sy daadwerklik opgetree. Dit alles dui daarop dat daar nie so 'n goeie verhouding bestaan het nie. Haar ma het nooit druk op haar uitgeoefen nie. Sy moes self besluit.

Haar ma was egter baie sensitief vir ander se terugvoering. Sy is beskuldig daarvan dat sy nie haar dogter goed voed nie. Ander se opinie oor haar hantering van haar dogter se eetprobleem het haar genoop om op te tree. Sy het uitgereik na haar dogter, maar Johlene het verkies om nie te deel nie. Sy het wel 'n beter verhouding met haar ma gehad as haar pa, maar die verhouding het steeds baie tekortkominge gehad.

Haar ma het haar dikwels aangemoedig om meer te eet, maar het nie druk op haar uitgeoefen nie. Op 'n kritieke stadium van die siekte het sy haar egter gedreig met hospitalisering. Haar ma het ook dikwels godsdienstig met haar gedeel oor haar eetpraktyke. Sy het dikwels haar ma se toenadering van die hand gewys. Dit was asof sy wou keer dat iemand te na aan haar kom.

Soms het my ma spesiaal iets lekker vir my gemaak, maar dan val dit nie binne die reëls nie ... dan voel 'n mens sleg as jy dit nie eet nie.

In standerd agt het daar 'n keerpunt gekom toe my ma my gedreig het om my te laat hospitaliseer.

My ma is 'n maatskaplike werker ... sy het my baie gehelp.

Ek kon sien ek maak my ma seer want almal het vir haar gevra wat makeer jou kind.

Ek sal dit noem. Dit is lank terug. Ek het dit vir die eerste keer vir my ma ook gesê, wat half sleg was, maar ek was as kind eenkeer gemolesteer en ek dink dit was ook moontlik 'n aanleiding tot dit gewees. Een van die goeters. Een omdat ek nie 'n mens is wat oopmaak nie, het ek dit nooit vir iemand ooit gesê nie ... en, voor ek dokter toe gegaan het, en die anoreksia half erg was, het my ma net voor ons in die spreekkamer ingegaan het ... vir my gevra....

Sy het beradingsagtergrond gehad. En dit was die eerste keer ... toe was ek in standerd ag ... so dit was omtrent ses jaar wat ek niks gesê het nie. Die eerste keer in

standerd ag toe ek gesê het ja, daar was so iets gewees. En sy het ook saam met my gesit en dit deurgewerk.

Ek dink my ma het gesien wat gebeur het en geleidelik het dit haar gepla, maar sy het dit as ernstig gesien, maar sy het nooit daaroor met my gepraat nie.

Ek dink ek was heertyd nader aan my ma as my pa gewees. Jy weet ons was nie baie na aan mekaar nie ... ons is nou in 'n beter verhouding as toe. In elk geval ek dink ek het my baie toegesluit omdat ek soos ek nou-nou gesê het ... ek wou nie my probleme gedeel het en ander mense s'n gemaak het nie, maar ek dink van daardie tyd af wat 'n mens deur 'n moeilike tyd gegaan het, het ek gesien ek kan oopmaak. Want sy het gesê kom ons bid hieroor en sorteer dit nou uit en sy ondersteun my. Dit het baie gehelp. Eintlik omdat sy verstaan het en ook nie ekstra druk op my geplaas het nie.

Ek dink ek het gesien wat dit aan haar doen. En ek dink sy ... net soos wat ek seergekry het, het sy ook seergekry, want sy was die een wat altyd genooi het en sê kom sit by ons en teedrink. Ek het altyd nee gesê. Waar sy nader aan my wou kom, het ek vir haar weggestoot. Daar het ander mense gekom en gesê jy gee nie jou kind kos nie en hoekom lyk sy so. So dit was vir haar 'n groot stryd gewees, want sy wou my nie wegstoot nie en sy wou ook nie kritiek kry van ander mense dat hul dink sy is sleg nie.

Johlene het 'n ouer broer. Hul was baie uiteenlopend van geaardheid en hy het nie 'n groot invloed op daardie stadium op haar gehad nie. Hy was in haar oë nie so gedissiplineerd soos sy nie. Sy het haar moontlik verhef bo hom.

My broer was baie goed in atletiek ... ek was nie so goed soos hy nie.

Ja ons verhouding was goed gewees, omdat ons op die plaas was, is ons ook maar mekaar se maatjies gewees. Op skool toe ek begin het met hierdie prestasie ding het ek ook baie verby hom geleef. Ek bedoel hy was die atletiese ... hy was altyd buite en het "basketball" gespeel en ek het geleer. So ek was in 'n skedule gewees en hy was heeltemal anti-skedule gewees. So ek dink nie toe het ons baie gekommunikeer soos ons moes nie. Toe ek universiteit toe gekom het, toe is die verhouding weer beter. So daar was nie 'n slegte verhouding daar nie.

6.4.5 Johlene se belewenis van haar self in interaksie met haar portuurgroep as verwysingsgroep ander

Haar portuurgroep blyk 'n invloed op haar te hê sedert haar laerskooljare. Sy verwys meer as een maal na 'n vriendin wat in standerd vier vir haar gesê het dat sy vet vertoon. Op laerskool was haar vriendinne ook maerder as sy. Die aanmerkings wat gemaak is dat sy vet vertoon het moontlik groot impak op haar eetgewoontes gehad.

Dit blyk asof sy haar portuurgroep met ander standarde geëvalueer het as vir haarself. Vir haar het hul maerder en mooier vertoon as syself en dit het moontlik gedien as aansporing om te volhard in haar eetpraktyke. Dit kon ook moontlik 'n rol gespeel het as 'n aanleidende faktor.

Aan die einde van haar standerd vyf jaar het sy en twee vriendinne op 'n verslankingsdieet gegaan. Sy dink dat dit moontlik die inleidende gedeelte tot anoreksia nervosa kon wees. Na die insident het sy egter haar eie reëls begin skep vir haar eetpatrone.

Dit was vir haar goed om waar te neem as haar vriendinne meer eet as sy. Sy het moontlik ervaar dat sy reeds oorwinning gekry het in die verband. Sy het ook haar vriendinne verseker dat hul nie skuldig hoef te voel wanneer hul per geleentheid te veel geëet het nie. Sy het hulle gedurig die versekering gegee dat hul nie oormassa is nie en dat hul goed lyk. Wanneer sy egter haarself beoordeel dan was sy nie eerlik nie en het haarself as vet beskryf.

Sy het haar moontlik as superieur beskou teenoor haar portuurgroep aangesien haar standarde en reëls met betrekking tot voedsel moontlik ver bo die van haar maats was.

Johlene reageer soos volg met betrekking tot die belewenis van haar self in interaksie met die portuurgroep as betekenisvolle ander.

In standerd vier het 'n vriendin vir my gesê ek is vet.

My vriendinne was baie maerder as ek op laerskool.

Daar was een insident waar 'n vriendin spesifiek gesê het sy dink ek is nou 'n bietjie vet. So daar het dit 'n impak gemaak.

Ja dit was op laerskool. Dit was in standerd vyf en sy het oorkant my gebly en sy was 'n jonger meisie as ek ook ... sy was 'n baie maer tingerige meisie gewees. So sy het vir my gesê eendag ja ... nee ek is 'n bietjie vet en dit het ... jy weet jy skiet dit maar af ... maar dit het 'n bietjie seergemaak.

Jy vergelyk jousef met jou vriendinne. Al lyk hulle maerder as jy ... want elkeen evalueer jy anders as jousef ... dan dink jy sy is so mooi en sy is so maer. Dan dink jy weer by jousef jy moet daardie selfde doel bereik as wat sy bereik het, dan lyk jy soos sy, maar nou meet jy jou aan ander standaarde en dan probeer jy nog harder werk om te kom waar ander is.

Toe ek in standerd vyf was ... toe ek oorgegaan het van standerd vyf na standerd ses was ek goeie vriendinne met twee sussies en ons het, voordat ek anoreksies begin word het, probeer saam dieet. Ons wou kamptig gewig verloor, maar dit was net so 'n "crash" ding gewees. Dit het net vir 'n week of wat gehou en ons het selfs begin saamdraf. Maar ek dink van daaraf was ek nog steeds ... ek dink dit was half 'n inleiding ... 'n inleidende iets gewees. Toe het ek my eie goed begin doen. Ja, my eie reëls.

Dit was lekker as vriendinne meer eet as jy, want dan voel jy goed. Jy het nou hierdie stryd gewen. Maar dit is eintlik jou eie stryd ... ek bedoel. So jy kan vir ander aanpor en sê: eet nog – eet nog, maar vir jousef mag jy nie.

Ek weet nie of ek hul aangemoedig het om te eet nie. Dalk of as iemand sê of jou vriendinne sê hul het by 'n partytjie te kere gegaan. Dan sou jy sê nee jy het nie so erg te kere gegaan nie. Jy weet jy is nog "all right", kyk hoe mooi maer is jy. So jy het eintlik ander mense aangemoedig en gesê hul is nie so vet as wat hul dink nie en met jousef is jy nie eerlik nie.

6.4.6 Johlene se belewenis van haar self in interaksie met die media as veralgemene ander

Sy het nie spesifieke rolmodelle gehad nie, maar die media het moontlik wel 'n rol gespeel in haar selfbelewenis. Omdat sy haarself as onaantreklik beskou het, het sy televisiepersoonlikhede en modelle in tydskrifte geïdealiseer. Vir haar was mooi sinoniem met maer. Dit het moontlik gedien as aansporing om te volhard in haar eetwanpraktyke.

Sy reageer soos volg met betrekking tot die belewenis van haar self in interaksie met die media as veralgemene ander:

Ek dink inherent het ek my dalk vergelyk met mediafigure. Nie iemand spesifiek nie. Ek is nie eintlik 'n aanhanger van 'n spesifieke akteur of 'n sangeres of wat nie. Ek dink nie ek het myself as 'n mooi mens beskou nie. Ek het vir myself in die spieël gekyk en gedink ek is nie mooi nie. As ek die TV aanskakel dan sien ek 'n mooi meisie of ek sien 'n mooi model of ek kyk deur die tydskrifte en ek sien 'n mooi meisie. Dan dink jy jy wil ook so wees. Nou is jy alreeds besig om minder te eet so die enigste manier hoe ek gedink het ek kan my mooi maak, is om maer te wees.

6.4.7 Johlene se belewenis van haar self in interaksie met stereotipe as veralgemene ander

Stereotipes soos mooi is maer en maer is aantreklik was vir haar die enigste norme. Sy het mense wat sy as mooi beskou het altyd maerder as sy self geëvalueer. Haar evaluering was moontlik heeltemal verkeerd maar dit blyk asof dit tog 'n invloed op haar belewenis van haar self gehad het.

Sy reageer soos volg met betrekking tot die belewenis van haar self in interaksie met stereotipe as veralgemene ander:

Ja, maer was my enigste norm vir aantreklikheid. Dalk omdat ek gedink het ek is nie mooi nie. Toe sien ek maar o, almal wat ek sien wat mooi lyk is maerder as ek. So mooi moet dan maer wees. En dan kyk jy na niks anders nie en dan maak jy jou standaard dit en jou skoonheidsideaal is dan om maer te wees.

6.4.8 Johlene se gebruik van haar liggaam as simbool van bepaalde aspekte van haar geestelike self

Johlene se maer liggaam was vir haar 'n simbool van prestasie en tydens haar herstel was haar liggaam wat groter moes word, weer 'n simbool van mislukking.

Haar maer liggaam was ook 'n simbool van sekuriteit en het haar veilig laat voel. Tydens die herstelproses het sy dit beleef dat sy haar sekuriteit verloor.

Haar liggaam was ook vir haar 'n simbool van dit wat nie sosiaal aanvaarbaar is nie. Daarom beskryf sy haarself as 'n vet persoon met 'n kroeskop wat almal irriteer.

Sy wou blykbaar ten alle koste klein bly. Sy het moontlik geredeneer dat klein dogtertjies nie probleme van volwassenes hoef te trotseer nie. Ten spyte van die feit dat sy verstandelik en emosioneel gegroei het, wou sy graag die liggaamsafmetinge van 'n kind behou. Die enigste wyse waarop sy dit kon doen was om haar massa tot die minimum te beperk. Moontlik het sy die liggaam van 'n kind as 'n simbool van onskuld en kummervryheid ervaar. Dit hou moontlik verband met die negatiewe seksuele ervaring in haar lewe.

Sy reageer soos volg met betrekking tot haar liggaam as simbool van bepaalde aspekte van die geestelike self.

[Jy het my ware persoonlikheid gemanipuleer en gesteel, gedemp ... verander in 'n stil lang vet kroeskop meisie wat almal irriteer het]

Dit is veiliger. So jy wil ook nie hê jou massa moet klim nie want 'n klein dogtertjie se massa bly mos lig.

Ja, ek moes klein bly.

En jy voel paniekerig en jy voel ook skuldig en jy voel 'n mislukking. Dis die heelyd: aan die een kant wil jy maer wees en aan die ander kant wil jy normaal wees.

Dit kom terug om maer te wees en goed te doen. Met die gevolg jy is gebind aan daai sekuriteit. Hierdie was my primêre sekuriteit.

6.4.9 Johlene se gebruik van voedsel as simbool van bepaalde aspekte van haar self

Daar word gedurig aan voedsel gedink. Daar word moontlik gedurig beplan en wyses gesoek om nie te oortree nie. 'n Oortreding met betrekking tot kosreëls is moontlik as 'n swakheid gesien en swakhede is nie toegelaat in haar lewe nie. Die oortredings is geassosieer met naarheid en mislukking. Vir haar was kos dus 'n simbool van swakheid.

Sy het ook moontlik voedsel as 'n simbool van dit wat verkeerd was beskou. Dit word bestempel as die vyand. Ten spyte van die feit dat sy lief was om dit voor te berei, aan ander te bedien en dit vir haar lekker was, moes sy voedsel verwerp volgens haar standarde.

Omdat sy vyandig gesind is teenoor haarself moes sy moontlik voedsel, waarvoor sy lief was en waarvoor sy selfs moontlik lus was, verwerp.

Voedsel was ook moontlik 'n simbool van vrees en straf. As sy oortree het met betrekking tot haar voedselreëls, het sy letterlik 'n vrees vir straf ervaar soos op skool as sy oortree het. Toe sy daarvan moes afstand doen in haar herstelproses was dit asof sy haar waardes moes prysgee en haar sekuriteit moes inboet.

Sy reageer soos volg met betrekking tot voedsel as simbool van bepaalde aspekte van haar geestelike self:

[Jy het my oortuig dat kos en vet my vyand is. Dit bestaan slegs om my lewe vir my moeilik te maak en dat ek konstant daarteen moet baklei, jy voel altyd in 'n negatiewe sin.]

Ja, kos was in 'n sekere sin my vyand. Dit is 'n kontraversie die heelyd. Jy is lief vir kos, jy hou van die smaak, maar dit is verkeerd. So dit wat goed lyk vir jou is eintlik verkeerd volgens jou reëls en standaarde.

Jy sê dat jy dalk ekstra brood moet eet anders gaan jy jouself nou-nou vergryp aan iets ergers. Jy sê jy wil nie iets ekstra eet nie, steek jou lus in jou sak. Dit is net 'n vorm van swakheid. So die oomblik as jy oortree, het jy dit gesien as 'n swakheid.

Jy voel as jy dit (anoreksia nervosa) gaan los, gaan jou hele wêreld inmekaar stort, want dit was my sekuriteit gewees ... sekuriteit wat vir jou doel gegee het, wat vir jou waarde gegee het om te kan bestaan.

Elke keer as jy ietsie oortree of ietsie doen wat jy gedink het maar nou is dit te veel, dan kry jy dieselfde gevoel van naarheid en mislukking.

6.4.10 Johlene se gebruik van self-attribusie in die begrip van haar self

Johlene het haar gedrag en eetgedrag verklaar en regverdig deur self-attribusie te gebruik. Sy het byvoorbeeld geredeneer dat as sy presteer en as sy beter lyk, dan sal sy meer aandag kry. Verder het sy geredeneer dat om te presteer moet sy baie maer wees want dit is die simbool van sukses.

Sy reageer soos volg met betrekking tot die gebruik van self-attribusie in die begrip van haar self en haar eetgedrag:

... Maar ek dink ek het 'n persepsie gevorm in myself dat as ek presteer en as ek beter lyk dan gaan ek meer aandag kry.

6.5 INTERPRETASIE MET BETREKKING TOT JOHLENE

Vanuit die voorafgaande bespreking is dit duidelik dat Johlene se belewenis van haar geestelike self sterk na vore kom en moontlik 'n invloed op die belewenis van haar sosiale self het.

Johlene ervaar 'n ongekende vrees vir kritiek en verwerping en dat ander haar swakhede sal waarneem. Om die rede asook haar gedreweheid om beter te presteer op skool het sy haarself al meer en meer sosiaal geïsoleer. Sy voel moontlik skuldig dat sy haar ma se pogings om haar te betrek by die gesinsaktiwiteite voortdurend verwerp.

Johlene beleef haar geestelike self as iemand wat ten alle koste sukses wil behaal en nooit gemiddeld wil wees nie; as iemand met deursettingsvermoë, as gedissiplineerd en met 'n sterk wilskrag veral met betrekking tot eetgedrag. Verder moes sy ten alle koste sterk wees. Om emosies te toon is as 'n swakheid beskou en daarom sou sy ander eerder vermy uit vrees dat sy as 'n swak mens beoordeel sou word. Haar eie evaluering in die verband was nie so 'n bepalende faktor soos die evaluering van ander byvoorbeeld onderwysers, vriende en veral haar pa nie. Sy het so 'n drang gehad na erkenning en sukses dat sy die terreine waarop sy wel kon presteer soos die toepassing van baie streng reëls ten opsigte van eetgewoontes en skoolprestasie oorbeklemtoon het.

Vanuit die bespreking van die resultate is dit duidelik dat daar moontlik 'n verband tussen die fisieke en die geestelike self getrek kan word. Sy was van laerskooldae reeds baie ingestel op die fisieke self, waarskynlik omrede sy negatief geëvalueer is deur haar portuurgroep en uit 'n vrees vir seksuele rypwording. Sy was besonder sensitief vir negatiewe aanmerkings oor massa. Haar maatstaf vir sukses was die skaallesing. Sy wou daardeur aspekte van haar geestelike self soos deursettingsvermoë en selfdissipline toon en nie noodwendig 'n maerder liggaam nie. Sy het nie haar fisieke self noodwendig voortdurend negatief ervaar nie, maar die geestelike kwaliteite soos sukses en deursettingsvermoë is deur haar maer liggaam

beklemtoon. Haar behoefte aan erkenning het sy probeer bevredig deur haar liggaam en voedsel wat beskou word as sosiale objekte te gebruik as simbool van bepaalde aspekte van haar geestelike self.

Sy het nooit haar maer, uitgeteerde liggaam probeer beklemtoon nie. Sy het veeleer 'n selfbewustheid daarvoor gehad en het dit eerder probeer bedek. Sy het haarself steeds as vet beskou. Sy het selfs die aandag daarvan probeer wegtrek deur 'n perfekte voorbeeldige lewe. Sy het die persepsie gehad dat as ander haar voorbeeldige lewe sien, hul nie sou agterkom hoe sy fisiek agteruit gaan nie. Weereens het sy die geestelike self hoër geag as die beklemtoning van aspekte van die fisieke self

Dit is duidelik dat Johlene haar eie kognitiewe wyse van redenering het. Haar fisieke self word vir haar 'n sterk simbool van haar geestelike self. Sy is dikwels in gesprek met haarself om regverdiging en oorsake vir haar gedrag en eetgedrag te soek. Mislukking word toegeskryf aan die oortreding van reëls wat sy self gemaak het en verslapping van selfdissipline, met ander woorde aspekte van die geestelike self is ter sprake. Sy het selfs voorsorgmaatreëls getref vir indien sy sou oortree, maar weens haar sterk selfdissipline het dit selde gebeur.

Johlene se belewenis van haar geestelike self sowel as die interaksie tussen die fisieke self en geestelike self het duidelik 'n invloed op haar sosiale self gehad. Sy isoleer haarself al meer uit vrees dat sy iets van haar eetpraktyke of 'n emosionele respons sou toon wat haar ideaal om ten alle tye sterk te vertoon, sou skaad. Sy wou op geen wyse swak vertoon nie. Sosiale isolasie was moontlik die maklikste uitweg om haar emosionele pyn en tekortkominge te versteek. Sy regverdig die sosiale isolasie deur haar akademiese ideale voor te hou as verskoning. Verder beskou sy haar as superieur wat betref eetgedrag en akademiese prestasies. Sy moedig selfs haar vriende aan om meer te eet en te oortree sodat sy hierdie voorsprong kan behou. Johlene het haarself dus nie net fisiek geïsoleer nie, maar het haarself ook psigies geïsoleer. Haar prestasie rondom haar massa en akademie moes opmaak vir die alleenheid en emosionele pyn.

Vanuit die voorafgaande blyk dit asof die portuurgroep 'n beduidende rol gespeel het in die belewenis van haar self voor die ontstaan van die siekte. Haar interaksie met die portuurgroep het sy as negatief ervaar waarskynlik weens die negatiewe aanmerkings oor haar gewig. Tydens haar siekte het sy haarself met hul vergelyk en haar fisieke self steeds negatief ervaar weens haar liggaamswanpersepsie. Sy het dikwels haar vriende as mooier

en maerder beskou. Dit het haar moontlik laat volhard in haar eetpraktyke en het moontlik 'n rol gespeel in haar totale selfkonsep. Tog het sy haar as superieur beskou in haar interaksie met hulle omdat sy ander waardes en ideale rondom voedsel en eetgedrag gehad het as haar portuurgroep.

Alhoewel daar geen druk deur die gesin op Johlene geplaas is om maerder te wees of beter te presteer nie, het hul tog 'n beduidende rol gespeel in die belewenis van haar geestelike self. Sy het 'n bewondering vir haar pa gehad wat nie baie betrokke in haar lewe was nie. Sy het gesmag na erkenning en aandag van hom. Sy het die persepsie gehad dat sy wel sy guns kan wen deur te presteer. Die enigste wyse waarop sy op daardie stadium kon presteer was om baie maer te word en deur skoolprestasie. Omdat hy so 'n belangrike betekenisvolle ander in haar lewe was, sou sy steeds 'n groter poging aanwend om te voldoen aan die standaard wat sy self gestel het in die hoop dat dit hom sou beïndruk. Sy het 'n redelike goeie verhouding met haar ma gehad alhoewel hul nie dieper emosionele probleme kon aanspreek nie. Haar ma het tog 'n beduidende rol gespeel in die herstelproses en het moontlik bygedra tot 'n beter belewenis van haar geestelike self. Die onderlinge verhoudinge tussen gesinslede was oënskynlik goed en korrek maar daar is nie emosioneel met mekaar gedeel nie. Sy moes ten alle koste in beheer bly en het dit probeer doen deur haar eetgedrag en ander vorms van prestasiegedreweheid. Dit het weer 'n invloed op die belewenis van haar geestelike self gehad.

Op 'n stadium het Johlene besef dat die godsdienstige reëls wat sy so nougeset nagestreef het deur haar eetgedrag en lewe weerspreek word. Sy het tot die ontnugtering gekom dat sy besig was om haar liggaam te vernietig en dat sy emosionele pyn veroorsaak vir haar ma. Hierdie geestelike insig was moontlik die eerste tree na herstel. Sy moes 'n keuse maak tussen die herstelpad en dit wat vir haar waarde en sin in die lewe gegee het. Die herstelproses was uiters moeilik want dit het haar ontnem van die belangrikste vorm van sekuriteit naamlik haar eetpraktyke en haar maer liggaam. Sy het dit moontlik ervaar dat sy met die verloop van hierdie herstelpad buite beheer raak. Tog het sy volhard daarmee en het baie geleidelik massa opgetel. Selfs na haar herstel ervaar sy nog steeds die vrees vir 'n spieël en 'n skaal omdat dit haar mislukking laat ervaar en 'n negatiewe belewenis van haar geestelike self.

Om die gedrag van Johlene in geheel te probeer verstaan tydens die ontstaan en verloop van anoreksia nervosa moes gekyk word na haar interaksie met die onderskeie aspekte van haar self en haar interaksie met ander. Johlene tree gereeld in gesprek met haar self in 'n

poging om haar eetgedrag te regverdig en te verstaan. Sy gebruik sosiale objekte soos haar liggaam en voedsel as simbole van betekenis ten einde sin te gee aan hierdie interaksieproses. Dit stem ooreen met die uitgangspunte van die simboliese interaksionisme en 'n sosiaal-kognitiewe perspektief. Op die wyse kon die navorser 'n beter begrip vir Johlene se totale selfbelewenis ontwikkel.

GEVOLGTREKKING, HIPOTESES, EVALUERINGS EN AANBEVELINGS

7.1 INLEIDING

Die doel van dié navorsing was, soos in **HOOFSTUK 1** beskryf, om insig te kry oor die adolessent met anoreksia nervosa se belewenis van haar self. 'n Kwalitatiewe navorsingstyl is vir die navorsing gekies met die simboliese interaksionisme en 'n sosiaal-kognitiewe perspektief as vertrekpunte. Vir hierdie navorsing was die in-diepte onderhoud die vernaamste data-insamelingsmetode. Bepaalde stimulistegnieke is gebruik ten einde die respondente in 'n situasie te stel waar hulle in staat is om spontaan uitdrukking te gee aan hul belewenisse sonder voorskrifte van die navorser. Verbatim transkriberings van die onderhoude, respondente se eie pogings (naamlik hul sinne en paragrawe) asook beskrywings van die onderhoudsituasie is gebruik vir die bespreking en interpretasie van die resultate. Die interpretasie van die resultate is gedoen met in agneming van die spesifieke doelwitte, soos gestel in **HOOFSTUK 1**. Al drie respondente se resultate is geïnterpreteer met betrekking tot:

- die respondent se belewenis van haar fisieke self
- die respondent se belewenis van haar sosiale self
- die respondent se belewenis van haar geestelike self
- die rol wat haar gesin as betekenisvolle ander speel in die belewenis van haar self
- die rol wat haar portuurgroep as verwysingsgroep ander speel in die belewenis van haar self
- die rol wat die media as veralgemene ander speel in die belewenis van haar self
- die rol wat stereotipes speel in die belewenis van haar self
- die respondent se gebruik van haar liggaam as simbool van bepaalde aspekte van haar geestelike self
- die respondent se gebruik van voedsel/die eet van voedsel as simbool van bepaalde aspekte van haar self
- die funksionering van self-attribusie in die belewenis van haar self.

Daar word vervolgens 'n bespreking gegee van die algemene gevolgtrekkings waartoe gekom kan word. Verdere navorsingsmoontlikhede word voorgestel en 'n evaluering van die navorsingsmetodes wat gebruik is, word gedoen. Daar word in die laaste plek aanbevelings gemaak met betrekking tot die keuse van die perspektiewe vir die bestudering van die adolessent met anoreksia nervosa, 'n aanbeveling met betrekking tot die keuse van 'n navorsingstrategie en gepaardgaande data-insamelingsmetodes asook die hantering van die adolessent met anoreksia nervosa tydens die herstelfase van die siekte.

7.2 GEVOLGTREKKINGS

7.2.1 Agtergrond met betrekking tot die aanbieding van die gevolgtrekkings

Die probleem waarom dit in hierdie studie gegaan het, was die adolessent met anoreksia nervosa se belewenis van haar self. Die doel was om insig en begrip te kry en nie om sekere veralgemenings te maak, of om sekere hipoteses te bewys, of om die bestaande literatuur te onderskryf nie, maar juis om die adolessent met anoreksia nervosa in totaliteit te bestudeer en begrip te probeer kry van hoe sy haar self voor en tydens die siekte beleef het. Vir die doel is die simboliese interaksionisme en 'n sosiaal-kognitiewe perspektief as vertrekpunte geneem. Dit gaan dus hier om die totaliteit van die adolessent met anoreksia nervosa se belewenis van haar self soos wat sy met haar self en ander mense in interaksie is, soos wat haar self ontwikkel en verander en soos wat sy sekere kognitiewe prosesse gebruik ten einde haar self en haar gedrag te verstaan.

Vanuit die bespreking van die resultate en die interpretasie met betrekking tot die onderskeie respondente, was dit duidelik dat, soos ook in aansluiting by die doel van die studie, geen enkele oorsaak vir die verskynsel van die eetversteuring uitgesonder kan word nie. Dit lyk ook vanuit die voorafgaande interpretasies dat die navorser hier klaarblyklik te doen het met verskeie faktore wat in mekaar verweef is in die ontstaan en verloop van die verskynsel van anoreksia nervosa by die adolessente dogter. Om dus nou tot 'n gevolgtrekking te kom wat opgebreek word in individuele kompartemente, sou 'n verdraaide weergawe wees van wat gevind is. Daarom dat die gevolgtrekkings hanteer word met in agneming van die totale probleem, naamlik die adolessent met anoreksia nervosa se belewenis van haar self. In die gevolgtrekking word wel spesifiek aandag gegee aan elke doelwit, maar soos wat dit soos 'n goue draad en verweef met ander doelwitte, na vore gekom het. Die gevolgtrekkings word

dus nie onder afsonderlike opskrifte na aanleiding van die onderskeie doelwitte behandel nie, maar word (soos ook vanuit die metodiek van gegronde teorie verwag word) weergegee soos wat die navorser die verskynsels saam met die respondente beleef het. **Alhoewel daar in die gevolgtrekkings na die adolessent met anoreksia nervosa verwys word, is hierdie nie veralgemene stellings nie, maar het dit slegs betrekking op die drie gevalle wat deel van die steekproef was.**

7.2.2 Gevolgtrekking met betrekking tot die adolessent met anoreksia nervosa se belewenis van haar self

Die simboliese interaksionisme stel dit duidelik dat dat die individu, in hierdie geval die adolessent met anoreksia nervosa oor 'n self beskik en dat sy die vermoë het om teenoor hierdie self (wat in interaksie met ander ontwikkel) te reageer soos teenoor enige ander sosiale objek. Dit beteken dat sy die self kan uitlig en dit kan beoordeel, met ander kan vergelyk, dit kan kritiseer en 'n persepsie ontwikkel van hoe hierdie self vir haar lyk (Charon, 1998:64-65). Een van die sentrale funksies van die self is dus dat dit as objek van simboliese interaksie kan dien. Omrede die adolessent met anoreksia nervosa dus 'n self het, is sy in staat om met haarself te kommunikeer oor al die dimensies van haar self, om die situasie waarbinne sy haar bevind vir haarself te kan definieër, self keuses daaromtrent te maak en self verantwoordelikheid te neem oor haar aksies en reaksies. Dit beteken dat die adolessent met anoreksia nervosa op die ou end haar eie gedrag rig en ook verantwoordelik daarvoor is. Dit gaan dus nie oor 'n enkele oorsaak of gevolg nie, maar om haar belewenis van haar self en die resultaat daarvan as deel van haar gedrag. Charon (1998:71) stel dit duidelik dat, omrede die individu haar self kan beleef en 'n persepsie van die verskillende dimensies van haar self het of van die self soos wat sy graag sou wou wees (ideale self) kan sy nou haar gedrag binne bepaalde situasies daarvolgens rig.

Vanuit die interpretasies met betrekking tot die onderskeie respondente kan daar tot die gevolgtrekking gekom word dat die adolessent met anoreksia nervosa **'n bepaalde, unieke belewenis van haar geestelike self het.** Dit wil lyk asof die geestelike self dié element van die totale self is waarom die res sentreer en wat ook vir die adolessent met anoreksia nervosa baie belangrik is (Burns, 1981:7). Die adolessent met anoreksia nervosa is sterk bewus van aspekte van haar geestelike self.

Dit is duidelik dat die adolessent met anoreksia nervosa haar self beleef as iemand vir wie kontrole en beheer van groot belang is. Sy stel ook hoë verwagtinge aan haar self en die

eetversteuring stel haar waarskynlik in staat om kontrole uit te oefen in 'n andersins magtelose bestaan. Om massa te verloor word waarskynlik gesien as die enigste sukses wat sy kan behaal (Orbach, 1985; Wardlaw, 1999:352; Bloom, 1999). Daarom is daar die behoefte, of eerder 'n drang, om ten alle koste in beheer van eetgewoontes en voedsel te wees. Streng reëls wat sy self opleë moet ten alle koste nagekom word, anders ervaar sy dit dat sy uit beheer raak. Serpell *et al* (1999) het dieselfde persoonlikheidseienskap in 'n studie geïdentifiseer en hulle beweer dat kontrole vir haar struktuur gee in haar lewe. Wanneer beheer oor eetgedrag weggeneem word, word die behoefte aan beheer moontlik verskuif na 'n alternatief soos die akademie wat ook as 'n hoë prioriteit beskou word. Die persepsie is waarskynlik dat niemand daarvoor fout kan vind nie. Wanneer feitlik geen voedsel ingeneem word nie of volgens streng reëls ingeneem word, ervaar sy waarskynlik dat sy beheer oor die voedsel het. Deur verder die grootte van haar liggaam te manipuleer, ervaar sy kontrole oor haar lewe (Kaiser, 1990:104). Selfs emosies en gevoelens word ook streng beheer en sy laat haar nie self toe om swak te wees of emosie te toon nie. Dit gee dan vir haar 'n superieure gevoel van innerlik sterker wees as ander. Sy streef dus daarna om totale beheer oor alle aspekte van haar self te verkry deur die ou self te verander na 'n nuwe self wat onrealistiese standaarde kan bereik en handhaaf. Die ou self met sy behoeftes en hongerdrange word dus totaal verwerp (Orbach, 1985:133).

Die adolessent met anoreksia nervosa beleef haar self waarskynlik ook as iemand wat perfeksionisties van aard is. Dit hou moontlik verband met die drang om in beheer te wees. Dit lyk asof daar baie reëls oor die gebruik van voedsel is wat stiptelik nagekom moet word. Selfs na herstel bly perfeksionisme met betrekking tot die gebruik van voedsel steeds 'n sterk persoonlikheidseienskap. Dit stem ooreen met navorsing gedoen deur Norris (1986) en Bullik, Sullivan, Fear en Pickering (2000). Perfeksionisme word beskryf as die begeerte om ambisieuse en meestal foutlose standaarde te bereik en te handhaaf. Die aard van anoreksia nervosa is moontlik 'n strewe na (fisiologies) onmoontlike standaarde wat betref maerwees (Vohs, Bardone, Joiner & Abramson, 1999). Dit is ook 'n begeerte om perfek in die oë van ander te wees. Perfeksionistiese individue met 'n swak selfbeeld mag egter, volgens Vohs *et al* (1999) in gedragsaktiwiteite beland wat ver verwyder is van hul aanvanklike doelstellings. Hierdie beskrywing is moontlik goed van toepassing op die adolessent met anoreksia nervosa.

Om sukses te behaal is vir die adolessent met anoreksia nervosa 'n belangrike prioriteit in die geestelike self. Mislukking word op so baie ander terreine van die lewe ervaar dat die ideaal om ten minste sonder voedsel te bly asook 'n baie maer figuur te hê, absoluut

verweselik moet word. Hierdie aspek word ook bevestig deur Tiggemann en Dyer (1995). Persone wat meer as wat nodig is eet en oormassa is, word as ambisieloos en sonder dryfkrag beskou. Sukses word dus gekoppel aan 'n baie maer figuur.

Die drang na sukses gaan hand aan hand met prestasie-gedrewenheid. Dit blyk 'n ander belangrike persoonlikheidseienskap as deel van die geestelike self van die adolessent met anoreksia nervosa te wees. Om op verskeie gebiede te presteer, dien waarskynlik as 'n belangrike dryfkrag. Om gemiddeld te wees op enige gebied is nie aanvaarbaar nie. Verslanking is moontlik die een, enkele gebied waarin, volgens haar siening, presteer kan word. Wanneer die eet van voldoende hoeveelheid voedsel afgedwing word, word hierdie prestasie-gedrewenheid verskuif na 'n ander gebied, soos die akademie of sport (Slabber, 1985). Die drang na sukses en die prestasie-gedrewenheid gaan ook hand aan hand met selfdissipline as 'n persoonlikheidseienskap. Selfdissipline is 'n persoonlikheidseienskap wat dikwels by die adolessent met anoreksia nervosa voorkom (Slabber, 1985; Tiggemann & Dyer, 1995; Barlow & Durand, 1999:237). Die verlies van massa en die hou by streng reëls word as 'n triomf vir selfdissipline en as simbool van sukses gesien.

Die religieuse siening oor voedsel blyk 'n belangrike rol te speel in die adolessent met anoreksia nervosa se belewenis van haar geestelike self. Burns (1981:7) beweer dat die geestelike self die intellektuele, godsdienstige en morele aspirasies insluit. Volgens Morgan, Marsden en Lacey (2000) is daar 'n komplekse interaksie tussen die religieuse geloof, die patogene van anoreksia nervosa en die kliniese hantering daarvan. Literatuur oor eetversteurings en godsdiens is uiters skaars (Morgan *et al*, 2000). Asketisme (die strewe na 'n ekstreme onbuigsaamheid en selfontkenning as 'n ideaal) is al genoem as regverdiging vir anoreksiese eetgedrag, maar die godsdienstige opvoeding in gesinsverband of moontlik in 'n spesifieke kultuur kan nie beskou word as predisponeerend tot eetversteurings nie (Joughin *et al* aangehaal in Morgan *et al*, 2000). In teenstelling daarmee het Banks (aangehaal in Morgan *et al*, 2000) in 'n gevallestudie aangedui dat by Christelike fundamentalistiese gesinne, waar daar 'n persepsie bestaan van die skeiding tussen liggaam en gees, die liggaam onderwerp moet word aan die gees deur te vas en die onderdrukking van seksuele behoeftes. Die adolessent met anoreksia nervosa sien voedsel klaarblyklik as vuil en onrein. Deur so min moontlik te eet kan sy haar reiner ag en kan sy blykbaar meer konsentreer op die geestelike aspekte. Morele terme soos "kos is onrein" of "kos is alles wat sleg is" en "om sonder kos te bly maak jou heilig" word dikwels gebruik. In hierdie studie blyk dit dat religieuse argumente gebruik word om die maer en uitgeteerde liggaam en absurde eetpatrone te regverdig. Dit stem ooreen met die navorsing van Banks (aangehaal in Morgan

et al, 2000). Indien sekere selfopgelegde reëls nie nagekom word nie, moet strafmaatreëls toegepas word.

Dit blyk verder dat 'n persoonlike verhouding met 'n Hoërhand ook positief aangewend word in die hantering van die siekte. Dit kan vir die adolessent met anoreksia nervosa klaarblyklik insig en perspektief in haar probleem gee wat moontlik kan help met die herstelproses. Dit help blykbaar ook om die daaglikse stryd draagliker te maak.

Die adolessent met anoreksia nervosa beskou haarself as innerlik sterk, 'n eienskap wat moontlik verband hou met die belangrikheid van die religieuse in haar lewe. Dit blyk asof innerlike krag moontlik dien as 'n dryfkrag om te volhard in eetwanpraktyke aangesien honger nie beskou word as 'n normale fisiologiese behoefte nie, maar as 'n swakheid wat oorkom moet word. Die verband tussen in beheer wees, in teenstelling met om swak te wees, is duidelik. Selfs teen die einde van die siekte wanneer die adolessent met anoreksia nervosa klein en broos vertoon, beleef sy 'n innerlike sterkte wat haar sal help om menslike beperkinge te oorkom (Orbach, 1985:133). Nogtans ervaar sy emosies van magteloosheid, angstigheid en opstandigheid asook eensaamheid.

Vanuit die voorafgaande is dit duidelik dat hier te make is met persone met 'n unieke kombinasie van geestelike eienskappe. Die belangrikheid van hierdie eienskappe as deel van haar geestelike self is vir haar van wesenlike belang. Indien sy nie in staat is om hierdie belangrike eienskappe van haar geestelike self uit te leef en ook aan ander te wys nie, gebruik sy ander sosiale objekte, soos haar liggaam en ook die eet van voedsel, om aan ander en haarself te toon dat sy wel oor hierdie geestelike kwaliteite beskik.

Dit is nie duidelik of hierdie geestelike kwaliteite van die adolessent met anoreksia nervosa aangebore of tot 'n groot mate aangeleer is nie. Dit lyk egter tog of die vader as deel van die betekenisvolle ander waarskynlik 'n belangrike rol speel in haar persepsie van die belang van hierdie eienskappe as deel van die geestelike self. Dit is in ooreenstemming met die siening van die simboliese interaksionisme wat dit duidelik stel dat die wyse waarop die individu, in hierdie geval die adolessent met anoreksia nervosa, haar self sien en beleef, die resultaat is van interaksie met ander, die terugvoering wat sy van ander, wie vir haar belangrik is, kry asook hoe sy haarself met hulle vergelyk. Charon (1998:75) noem dan ook pertinent dat "Self-judgement is a result, to a high degree, of judgement by others. And it is important to reiterate, it is not all people we interact with whose perspective we assume in judgement of the self, but our significant others and reference groups". Met betrekking tot die

adolessent met anoreksia nervosa wil dit dus lyk asof die vader as betekenisvolle ander 'n belangrike rol speel in haar belewenis van haar geestelike self.

Vanuit die interpretasies met betrekking tot die drie respondente lyk dit verder dat die vader ook 'n belangrike rol speel in **die adolessent met anoreksia nervosa se belewenis van haar fisieke self**. Kaiser (1990:97) wys vanuit die simboliese interaksionisme as vertrekpunt, op die belangrike feit dat die liggaam die draer van die geestelike en sosiale self is en daarom die individu se gevoelens, gedagtes en persepsies huisves. Die individu se belewenis van haar liggaam as deel van die fisieke self, speel dus 'n belangrike rol in die uiteindelijke belewenis van die totale self en uiteindelik ook in haar gedrag. In hierdie geval het dit betrekking op die adolessent met anoreksia nervosa se eetgedrag.

Daar is 'n tendens, aan die einde van die laerskoolloopbaan, om die fisieke self al meer en meer te beklemtoon. Dit hou moontlik met die liggaamsontwikkeling en massatoename wat gepaard gaan met puberteit/menarg verband (Fabian & Thompson, 1989; Byely *et al*, 2000; Thompson & Chad, 2000). Volgens Tiggemann en Dyer (1995) is adolessensie 'n tydperk van intense besorgdheid oor die figuur. 'n Groot mate van ontevredenheid met die liggaam is nie ongewoon nie en adolessente met eetversteurings poog dikwels om maerder te wees as dit wat as aantreklik beskou word. Vir sommige dogters kan menstruasie 'n negatiewe ervaring wees, veral as die adolessent se vroulike identiteit nog nie gevestig is nie soos bevind in hierdie studie. Dit vestig haar aandag op die feit dat sy vrou is (Thom *et al*, 1998:400). Volgens Schneider *et al* (1989) toon jong vroulike adolessente met anoreksia nervosa 'n weersin om te ontwikkel in 'n vrou.

Hierdie natuurlike bewustheid van die fisieke self en moontlike ontevredenheid met die fisieke self kan egter versterk word wanneer die adolessent haar self negatief vergelyk met ander wie vir haar belangrik is of deur negatiewe terugvoering van ander wie vir haar belangrik is. Dit gaan dus ook toenemend om ander se opinie en nie noodwendig net oor die adolessent se aanvanklike evaluering van haar self en haar tevredenheid, al dan nie, met die fisieke self nie. Dit is in ooreenstemming met die simboliese interaksionisme wat sterk klem lê op die feit dat alle dimensies van die self ontwikkel in interaksie met ander. Die persepsie wat die adolessent met anoreksia nervosa uiteindelik van haar fisieke self gaan hê, hang af van hoe sy haar self met ander vergelyk asook die terugvoering wat sy van ander gaan ontvang.

Vanuit die literatuur met betrekking tot die ontwikkeling van die adolessent blyk dit dat veral die portuurgroep, as deel van die verwysingsgroep ander, asook die massa media as veralgemene ander, gewoonlik toenemend 'n belangrike rol te speel het (Fabian & Thompson, 1989; Posovac *et al*, 1998; Kowalski, 2000; Field *et al*, 2001). Aan die ander kant word daar wegbeweeg van die gesin as betekenisvolle ander (Gormly & Brodzinsky, 1989:307). Vanuit die interpretasies met betrekking tot die drie respondente blyk dit vir die adolessent met anoreksia nervosa egter anders te verloop. Hoewel dit vanuit die interpretasies met betrekking tot die respondente duidelik is dat daar met die ontstaan van die eetversteuring 'n groter bewustheid van die fisieke self is, is dit nie duidelik dat daar aanvanklik ook 'n totale ongelukkigheid oor die fisieke self is nie. Geeneen van die respondente was ook klaarblyklik oormassa of het soveel van die huidige skoonheidsideaal afgewyk nie. Daar kan ook nie met reg gesê word dat die portuurgroep 'n beduidende rol in die adolessent met anoreksia se belewenis van haar fisieke self gespeel het nie. Wat wel baie duidelik is, is die feit dat daar waarskynlik in die gesin, as betekenisvolle ander, en spesifiek vanaf die vader se kant, 'n bepaalde persepsie en houding met betrekking tot die fisieke self en spesifiek die grootte en massa van die liggaam is, en dat dit doelbewus of onbewustelik realiseer in 'n konnotasie met die geestelike self. Dit lyk dus asof liggaamsgrootte en –massa, die eet van voedsel en die belangrikheid van bepaalde geestelike kwaliteite dikwels belangrike kwessies en selfs geskilpunte in die gesin van die adolessent met anoreksia nervosa is.

Dit lyk verder asof die adolessent met anoreksia se persepsie van die ideale liggaam asook haar begrip van slankheid, waarskynlik ook in die huis aangeleer word. Liggaamsbeeld is 'n belangrike konsep in die belewenis van die self (Burns, 1981:6, 151). 'n Positiewe liggaamsbeeld korreleer sterk met die aanvaarding van die fisieke self (Burns, 1981:6, 151). Dit is nie duidelik waar die adolessent met anoreksia nervosa se verwronge beeld van haar eie liggaam vandaan kom nie. Ten spyte van 'n uiters maer figuur, word die illusie van oormassa-wees voortdurend ervaar. Sy sien haar fisieke self groter as die liggaamsbeeld wat sy idealiseer (Touyz *et al*, 1984; Fabian & Thompson, 1989; Tiggemann, 1992; Moore, 1993; Hill & Bhatti, 1995; Thompson & Chad, 2000). Wat wel baie duidelik na vore kom is die feit dat die adolessent met anoreksia nervosa die fisieke self nie net meer beleef vir wat dit is nie, maar as die duidelike beeld van aspekte van die geestelike self, 'n konnotasie wat waarskynlik in die huis aangeleer is deur die herhaalde beklemtoning van 'n maer liggaam as suksesimbool.

Die fisieke self word dus nou as simbool van bepaalde aspekte van die geestelike self gesien. Die simboliese interaksionisme stel dit duidelik dat die individu oor die vermoë beskik om met homself in simboliese interaksie te gaan deur sekere simbole op homself te rig (Charon, 1998:54-55). Vanuit die interpretasies is dit duidelik dat die adolessent met anoreksia nervosa nou haar fisieke self en spesifiek die liggaamsgrootte en -massa gebruik as simbool van bepaalde kwaliteite van haar geestelike self wat vir haar belangrik is. Maerwees het nou nie net meer 'n fisieke dimensie nie, maar word ook gelykgestel aan ander persoonlike kwaliteite wat vir die adolessent belangrik is, waarna sy streef en wat ook vir ander belangrike persone in haar lewe, waarskynlik die vader, belangrik is. Maerwees beteken nou vir haar dat sy oor kwaliteite soos selfbeheer, deursettingsvermoë en ander beskik. Om maer te kan wees of massa te kan verloor, beteken weer dat daar minder geëet moet word. Die gevolg is dat nie net die liggaamsgrootte en -massa nou as simbool van bepaalde geestelike kwaliteite geneem word nie, **maar dat ook die eet/nie eet nie van voedsel 'n simbool van bepaalde geestelike kwaliteite van die self is**, soos dat sy rein en in beheer is. Ongelukkig het die adolessent met anoreksia nervosa 'n verwronge liggaamsbeeld. Dit maak dus nie saak hoe maer sy in werklikheid is nie, sy sien en beleef haar fisieke self as groot en oormassa. Die feit dat die fisieke self en spesifiek die grootte en massa ook as simbool van die geestelike self beskou word, het nou tot gevolg dat sy ook haar geestelike self negatief beleef.

Vanuit die interpretasies kan daar tot die gevolgtrekking gekom word dat die adolessent met anoreksia nervosa waarskynlik ook 'n behoefte het om aan ander en veral aan die vader wie se opinie sy as belangrik ag, deur middel van haar liggaam (of moontlik ook deur akademiese en sportprestasie) te wys dat sy wel oor die gesogte (hoogaangeskrewe) geestelike kwaliteite beskik. Dit sluit aan by die sogenaamde adolessente egosentrisme waar die adolessent glo dat haar eie voorkoms asook haar eie gedagtes vir ander net so belangrik is as vir haarself (Gormly & Brodzinsky, 1989:311). Die simboliese interaksionisme wys egter daarop dat sinvolle simboliese kommunikasie tussen mense, in hierdie geval tussen die adolessent met anoreksia nervosa, die portuurgroep en veral die vader, net kan plaasvind indien almal dieselfde betekenis aan die simbool wat ter sprake is, heg (Charon, 1998:54-55). Hier is egter geen aanduiding dat daar wel simboliese kommunikasie tussen die adolessent met anoreksia nervosa en ander plaasgevind het nie, maar slegs dat sy in 'n toenemende mate op haarself ingestel is, toenemend met haarself simbolies in interaksie tree en ook van ander kognitiewe prosesse soos **self-attribusie (sien 2.4.2)** gebruik maak ten einde haar self en haar gedrag te probeer verstaan.

Met betrekking tot die drie respondente kan daar tot die gevolgtrekking gekom word, dat soos wat die siekte van anorexia nervosa by die adolessent vorder, sy al hoe minder dié tipe terugvoering van ander kry soos wat sy dit graag sou wou hê. In werklikheid sien ander nie die geestelike kwaliteite soos wat sy dit self sien en beleef, vanuit haar fisieke self, raak nie. Hul sien die fisieke self soos wat dit werklik is, raak. In stede van positiewe terugvoering met betrekking tot die geestelike self, ontvang die adolessent met anoreksia nervosa nou negatiewe terugvoering met betrekking tot 'n fisieke self wat sy self ook reeds begin negatief beleef. Aanmerkings oor haar maer liggaam beskou sy wel as 'n kompliment en dit dien as positiewe belewenis met betrekking tot die geestelike self. Ten einde haar self en haar eie gedrag te probeer verstaan en te regverdig, tree sy nou toenemend met haar self in interaksie en probeer deur middel van die kognitiewe proses van self-attribusie betekenis aan haar gedrag te gee. Dit is in aansluiting met Bem (in Baron & Byrne, 1987:66-67) se selfpersepsie teorie wat dit stel dat die mens se gevoelens, houdings en ander aspekte van die geestelike self nie sigbaar is nie en dat die mens daarom sy gedrag moet gebruik as aanduiding van die onsigbare kwaliteite.

Daar kan tot die gevolgtrekking gekom word dat, soos wat die adolessent met anoreksia nervosa toenemend op haar self ingestem raak, sy haar ook toenemend van ander onttrek met die gevolg dat sy uiteindelik sosiaal geïsoleerd raak en ook haar **sosiale self negatief beleef**.

Vir die adolessent is sosialisering 'n belangrike ontwikkelingstaak. Adolessente het 'n dwingende behoefte om deel van 'n groep te wees. Sy moet leer om met ander en veral die portuurgroep te kommunikeer. Daar is 'n neiging om vriende te kies wie se waardes, belangstellings, persoonlikhede en houdings met haar eie ooreenstem (Brendt & Perry, aangehaal in Thom *et al*, 1998:460). 'n Gebrek aan kontak met die portuurgroep belemmer nie net sosiale ontwikkeling nie, maar bevorder moontlik ook die preokkupasie met voedsel (Reiff & Reiff, 1992). "Children and adolescents who are isolated from peers, and for whom peer approval is lacking, are more likely to engage in behaviours that are antisocial. Failure to establish workable social ties with peers is a major predictor of social and emotional maladjustment during adolescence and adulthood" (Ingersoll & Orr, 1988:12). Ons sien dus dat die portuurgroep op twee wyses bydraend kan wees tot risikogedrag naamlik as die gedrag ondersteun word deur die groep of die totale afwesigheid van die groep (Ingersoll & Orr, 1988:12). Vanuit die simboliese interaksionisme is dit duidelik dat die self ontwikkel tydens die interaksie met ander mense wat nie net aan die individu terugvoering gee met betrekking tot die self nie, maar met wie die individu haarself ook vergelyk (Festinger &

Cooley aangehaal in Kaiser, 1990:165, 172). Vir die adolessent met anoreksia nervosa kan die ander met wie sy haarself vergelyk en van wie sy terugvoering kry 'n betekenisvolle rol speel in die belewenis van haar self wat weer haar gedrag in 'n bepaalde rigting kan stuur.

Daar kan tot die gevolgtrekking gekom word dat die adolessent met anoreksia nervosa egter isolasie en alleenwees verkies bo die geselskap van die portuurgroep of die gesin. Sy beleef haarself reeds vanaf die ontstaan van die siekte as superieur omrede sy groter beheer oor haar voedselinname het as die portuurgroep en ervaar hul eetgedrag as 'n swakheid en moontlik ook onrein. Sy ontrek haar dus nie net fisies nie, maar distansieer haarself ook op geestelike gebied van hulle. Sy deel ook nie graag haar emosies met vriende nie aangesien sy ook dit as 'n swakheid sien. Sy smee dus geen blywende vriendskappe of verhoudinge met die portuurgroep nie. In aansluiting by Jung *et al* (2001) is dit duidelik dat die adolessent met anoreksia nervosa dus baie eensaam is.

Soos wat die siekte toeneem, onttrek die adolessent haar ook fisies toenemend van die portuurgroep en ook die gesin, waarskynlik aanvanklik omrede sy enige situasie waar sy dalk sal moet voedsel inneem, wil vermy, maar later om moontlik aan hulle negatiewe opmerkings met betrekking tot haar liggaam te ontkom. Dit ontnem haar nie net hulle ondersteuning en vriendskap nie, maar ontnem haarself ook die geleentheid om deur middel van die maer figuur aan ander te wys dat sy oor (volgens haar oordeel) bepaalde belangrike geestelike kwaliteite soos deursettingsvermoë en 'n sterk wilskrag beskik. 'n Belangrike behoefte in haar lewe word nou glad nie meer bevredig nie. Sy wend haar dus nou toenemend tot haarself, tree gedurig met haarself in gesprek en gebruik ook die proses van self-attribusie toenemend ten einde haarself en haar gedrag te kan probeer verstaan. Sy tree ook toenemend met 'n Hoërhand in interaksie en verstewig die verhouding, wat haar moontlik help om die ondraaglike situasie waarin sy haar nou bevind beter te hanteer. Die adolessent met anoreksia nervosa ontbeert dus nou alle vriendskapsverhoudinge en is op haarself aangewys om probleme te hanteer. Sy raak moontlik al hoe meer selfgerig en haar belangstelling draai net om haarself en haar eetpraktyke (Thom *et al*, 1998:460). Ten spyte van die feit dat die adolessent met anoreksia nervosa nou al die dimensies van haarself negatief beleef en toenemend alleen en eensaam is, sien sy steeds nie haar eetpraktyk as die probleem nie. Aangesien sy nou glad nie op ander se insette in haar lewe gerig is nie, is sy ook glad nie ontvanklik vir enige terugvoering of opinies van ander met betrekking tot haar self nie. Sy volhard in haar eie denkpatroon waar die **stereotipe** dat maerwees gelyk is aan goedwees terwyl oormassa gelyk is aan slegwees en swakwees steeds as belangrike

skemata in haar sosiale kognisie funksioneer, terwyl interaksie met ander en die invloed van ander op haar belewenis van haar self toenemend minder word.

Die simboliese interaksionisme stel dit duidelik dat interaksie met betekenisvolle ander, verwysingsgroep ander en veralgemene ander 'n voorvereiste vir die ontwikkeling van al die dimensies van die self is. Die individu, in hierdie geval die adolessent met anoreksia nervosa, ontwikkel 'n persepsie van die verskillende dimensies van haarself deurdat sy terugvoering kry en haarself vergelyk met ander wat vir haar belangrik is, maar ook dat sy deur die gebruik van haar eie, unieke kognitiewe prosesse self 'n bepaalde persepsie van haarself vorm. Vanuit die voorafgaande besprekings is dit duidelik dat ander mense deur die verloop van die adolessent met anoreksia nervosa se siekte tot 'n meerdere en ook tot 'n 'mindere mate 'n rol in haar selfbelewenis speel.

Sonder om reeds genoemde argumente onnodig te herhaal, kan daar waarskynlik tot die gevolgtrekking gekom word dat die **vader as betekenisvolle ander** by die ontstaan van die siekte en ook soos die siekte vorder, 'n belangrike rol speel in die adolessent met anoreksia nervosa se belewenis van haar geestelike sowel as haar fisieke self. Die vader se opinie en agting blyk vir die adolessent met anoreksia nervosa baie belangrik te wees en so ook sy siening oor bepaalde geestelike kwaliteite asook oor die waarde van 'n maer liggaam. Dit geld ook vir sy terugvoering in hierdie verband. Dit beteken egter nie dat die adolessent met anoreksia nervosa noodwendig 'n goeie verhouding met haar vader het nie. Byely *et al* (2000) bevestig so 'n siening en noem dat "According to social learning theory, family members and peers can intensify the socio-cultural emphasis on slenderness for girls that is pervasive in our society". 'n Aanvanklike stereotipe wat moontlik vanuit die media as veralgemene ander aangeneem is en moontlik ook deur die portuurgroep aangehang word, kan dus deur die siening en terugvoering van die vader as betekenisvolle ander in die lewe van die adolessent met anoreksia nervosa, versterk word. Die saak kan vererger word as daar spanning en konflik in die gesin is (Norris, 1983; Byely *et al*, 2000) of as daar in die gesin oordrewe klem gelê word op prestasie en sukses of in gesinne met 'n dominante moederfiguur en 'n afwesige vaderfiguur. Daar bestaan klaarblyklik by die adolessent met anoreksia nervosa 'n sterk behoefte om self so te wees soos wat dit vir die vader aanvaarbaar is. Toenemend, soos wat die siekte vorder en die fisieke self buite beheer en moontlik vir ander onaanvaarbaar word, bestaan die behoefte om aan ander en spesifiek aan die vader te toon dat sy wel nog oor die geestelike kwaliteite wat sy meen vir hom belangrik is, beskik. Dit blyk egter dat soos wat die siekte vorder en die adolessent met anoreksia nervosa haar toenemend fisies en ook psigies van ander en ook van die gesin onttrek, daar

later feitlik geen verhouding met die vader is nie en sy opinie oor haar fisieke self ook nie meer in aanmerking geneem word nie.

Vanuit die simboliese interaksionisme asook die teorie met betrekking tot die ontwikkeling van die adolessent, blyk dit dat die portuurgroep toenemend tydens adolessensie 'n rol speel in die ontwikkeling van die adolessent se self (Gormly & Brodzinsky, 1989:331-335; Charon, 1998:68). Volgens Kaiser (1990:129-130) is terugvoering vanaf die portuurgroep en vergelyking met die portuurgroep, veral met betrekking tot die fisieke self, op hierdie stadium belangrik. Daar kan waarskynlik tot die gevolgtrekking gekom word dat die **portuurgroep as verwysingsgroep ander** waarskynlik nie so 'n beduidende rol speel in die adolessent met anoreksia nervosa se belewenis van haar self soos wat mens moontlik sou verwag nie. Hoewel die adolessent met anoreksia nervosa tydens die ontstaan van die siekte wel gerig is op terugvoering vanaf die portuurgroep met betrekking tot haar fisieke self en veral die grootte en massa van die liggaam, lyk dit nie asof sy tot 'n beduidende mate deur hulle beïnvloed word nie, bo en behalwe dat hul terugvoering waarskynlik haar opinie oor maerwees versterk. Dit lyk ook nie asof hul terugvoering met betrekking tot haar geestelike self enigsins vir haar belangrik is nie. Wat wel waar is, is dat sy haar met hulle vergelyk, veral wat haar beheer oor haar eetgewoontes aan betref. Hierdie vergelyking is vir haar positief en gee aan haar 'n gevoel van superioriteit, wat haar waarskynlik geestelik verder van die groep distansieer. Orbach (1985:131), Slabber (1985) en Heinberg en Thompson (1992) stem met so 'n siening saam en wys daarop dat dit vir die vroulike adolessent met anoreksia nervosa dikwels 'n skok is om te ontdek dat dieselfde voedsel wat sy aan ander gee, haar liggaam se vyand is. Soos wat die siekte vorder en haar eetpraktyke en fisieke voorkoms vir die portuurgroep al hoe meer onaanvaarbaar word, ontvang die adolessent met anoreksia nervosa negatiewe terugvoering vanaf die groep. Dit raak haar egter nie beduidend nie, bo en behalwe dat sy dit irriterend vind en haar dus toenemend van die groep onttrek ten einde van die terugvoering en ook situasies waar sy dalk sal moet eet, te kan ontkom. Soos tydens die ontstaan van die siekte, vergelyk sy haar fisieke en veral ook haar geestelike self voortdurend met dié van die groep. Ongelukkig laat haar wanpersepsie oor haar liggaam haar nooit toe om die fisieke prentjie en vergelyking in perspektief te sien nie terwyl haar beheer oor haar eetpraktyke haar geestelik toenemend superieur met betrekking tot die groep laat voel. Teen die einde van die siekte het die adolessent met anoreksia nervosa waarskynlik geen verhoudings met die portuurgroep nie en speel hul waarskynlik nie 'n beduidende rol in haar ontwikkeling en belewenis van haar self nie. Volgens Thom *et al* (1998:457) en Ingersoll en Orr (1988:12) is so 'n situasie totaal negatief vir die onafhanklikheidswording en die ontwikkeling van die identiteit van die adolessent met

anoreksia nervosa en skep die uiteindelijke behepthed met die self en die negatiewe selfbeeld 'n gunstige klimaat vir volharding in abnormale eetgedrag.

Soos wat die adolessent met anoreksia nervosa se toestand versleg en sy haar sosiaal van ander onttrek en toenemend gerig is op interaksie met haar self, volhard sy nie net in haar aanvanklike denkpatroon nie, maar ook in die gebruik van kognitiewe prosesse soos self-attribusie en die gebruik van stereotipes. Dit lyk egter of daar tog wel tot die gevolgtrekking gekom kan word dat **stereotipes as deel van die veralgemene ander** waarskynlik slegs 'n rol in die adolessent met anoreksia nervosa se belewenis van die fisieke self speel tot die mate waartoe 'n maer figuur tydens dié lewensfase as aantreklik gesien word. Dit dien as 'n norm waarmee sy en die portuurgroep hul vergelyk, wat dan ook as normaal van hierdie lewensfase gesien kan word.

Dit lyk laastens asof daar tot die gevolgtrekking gekom kan word dat, soos wat die siektetoestand anoreksia nervosa in die lewe van die adolessent toeneem, betekenisvolle, verwysingsgroep en veralgemene ander toenemend nie meer so 'n belangrike rol speel in haar belewenis van haar self en ook in die ontwikkeling van die self speel nie. Die simboliese interaksionisme stel dit egter pertinent dat die self nie kan ontwikkel sonder ander nie en dat die vergelyking met ander en terugvoering vanaf ander 'n belangrike rol speel in die individu, in hierdie geval die adolessent met anoreksia nervosa se belewenis en persepsie van die onderskeie dimensies van die self (Charon, 1998:63-64). Sonder ander is die adolessent met anoreksia nervosa slegs aangewys op interaksie met haarself in die belewenis van haar self. Sonder ander raak dit ook baie moeilik om 'n duidelike beeld met betrekking tot die verskillende dimensies van die self en die interverwantskap daarvan in die totale self te behou. As daarby in gedagte gehou word dat die adolessent met anoreksia nervosa waarskynlik nou slegs staatmaak op haar eie versteurde persepsie van haar liggaam asook haar eie kognitiewe prosesse met betrekking tot haar liggaam en geestelike self wat reeds aan die begin van die siekte 'n belangrike rol gespeel het, is dit nie verbasend dat sy nou totaal uit beheer van die meeste dimensies van haar self voel nie. Liggaamskartekse speel dus nou toenemend 'n rol wat volgens Kaiser (1990:108-109) dui op die feit dat sy al haar geestelike en ander energie toespits op die liggaam, in hierdie geval op die maerwees daarvan. Dit raak volgens Schmidt (1980:63-83) die totale doel waarom haar lewe draai en soos in meeste gevalle word dit aan die religieuse en aan streng reëls en voorskrifte gekoppel. Beheer en die uitoefen van kontrole bly dus vir die adolessent met anoreksia nervosa belangrike kwaliteite van die self. Dit lyk dus asof daar tot die gevolgtrekking gekom kan word dat die besef dat sy uit beheer is en die behoefte aan beheer en kontrole in haar

lewe, op die ou end ook weer vir die adolessent met anoreksia nervosa op die pad van herstel sit.

Samevattend kan daar dus tot die gevolgtrekking gekom word dat die adolessent met anoreksia nervosa se belewenis van die verskillende dimensies van haarself waarskynlik 'n bepalende rol speel in die ontstaan en ontwikkeling van die eetversteuring, maar dat geen enkele faktor uitgesonder kan word as rede vir die ontstaan en verloop van die siekte nie – veel eerder dat die adolessent met anoreksia nervosa 'n aktiewe, denkende wese is wat met betrekking tot alle dimensies van haarself in interaksie met ander ontwikkel, maar op die ou end verantwoordelikheid vir haar eie gedrag neem en haar eie aksies en reaksies in die lewe rig.

7.3 VERDERE NAVORSINGSMOONTLIKHEDE

Aangesien dit in hierdie studie gegaan het om die adolessent met anoreksia nervosa se belewenis van haar self en nie oor die identifisering van enkele oorsake vir die eetversteuring nie, asook met inagneming van die gevolgtrekking waartoe gekom is, meen die navorser dat dit 'n verarming van die studie sou wees indien daar hipoteses met betrekking tot elk van die moontlike aanleidende faktore gestel sou word. Die navorser is egter bereid om die volgende aspekte ter wille van toekomstige navorsing te stel:

- Vroulike adolessente vanuit gesinne waar klem gelê word op liggaamsgrootte en – massa sowel as op prestasie en sukses het 'n groter kans tot die ontwikkeling van anoreksia nervosa as vroulike adolessente vanuit gesinne waar bogenoemde klem nie geld nie.
- Die vader se terugvoering met betrekking tot aspekte van die geestelike self van die adolessent met anoreksia nervosa speel 'n beduidende rol in die hele verloop van die siekte.
- Die belewenis van beheer vanuit 'n Hoërhand speel 'n beduidende rol in die adolessent met anoreksia nervosa se herstelfase van die siekte.

navorsing gedoen. By die analise en interpretasie van resultate is daar gesoek vir verskynsels wat herhaaldelik voorgekom het en nie moontlik 'n terloopse opmerking was nie. Daar kan met reg gesê word dat stellings en verskynsels wat vir die interpretasie van resultate gebruik is, herhaaldelik en duidelik by verskillende geleenthede na vore gekom het. Transkripsies is met groot omsigtigheid geskryf, sowel as die beskrywing van die situasie.

Die navorser behoort egter te poog om objektief te bly in die insameling sowel as in die verwerking van data. Daarbenewens moet dit vry van eie waarde-oordele gehou word. Die navorser het in hierdie navorsing gepoog om nie tydens onderhoudvoering haar eie sieninge en waardes in berekening te bring of om die respondente se sieninge te beïnvloed nie. Dieselfde geld vir die bespreking en interpretasie van resultate, aangesien die navorser gepoog het om dit vry van haar persoonlike waarde-oordele te hou.

Daar is verder gepoog om voor en gedurende die tydperk van onderhoudvoering 'n vertrouensverhouding met die respondente op te bou. Die navorser kan met eerlikheid sê dat sy nêrens die indruk gekry het dat die respondente nie hul eerlike opinie gegee het nie, of die navorser doelbewus om die bos probeer lei het nie. Die repondente was te alle tye baie eerlik en openlik en gewillig om deel te neem. Daar is ook 'n goeie verhouding tussen die navorser en die respondente opgebou wat steeds voortduur. Die respondente het die navorser verseker dat hul deelname aan die navorsing vir hul persoonlik iets beteken het.

Nieteenstaande bogenoemde blyk dit egter dat die geloofwaardigheid van die interpretasie van die resultate en die gevolgtrekking waartoe gekom is, uiteindelik ook afhang van die navorser se insette. Volgens Babbie (1989:286-289) word die geldigheid by kwalitatiewe navorsing aansienlik verhoog deur die feit dat die navorser betrokke is by die situasie en insig verkry oor die aard van menslike handeling. Die navorser kon dus 'n indiepte en volledige opinie oor die respondent kry, daarom kon daar tot 'n omvattende begrip van die persoon gekom word.

Die navorser het die interpretasie van die resultate met twee van die respondente gekontroleer. Die derde respondent was nie beskikbaar nie. Albei was dit eens dat daar geen aspekte was waarmee hul glad nie saamstem nie. Die navorser het sekere aspekte waaroor daar ietwat twyfel bestaan het weer eens gekontroleer met die respondente. Hierdeur is die geloofwaardigheid van die studie verhoog.

7.4 EVALUERINGS

7.4.1 Inleiding

Dit is belangrik vir die navorser om aan die einde van 'n ondersoek die navorsing eerlik en objektief te evalueer. Die evaluering van hierdie navorsing word onder die volgende punte gedoen:

- geloofwaardigheid van die studie
- evaluering van die data-insamelingsmetode
- die bereiking van die doelwitte wat vir hierdie navorsing gestel is
- bydrae tot die teorie.

7.4.2 Geloofwaardigheid van die studie

Daar is reeds 'n oorsig gegee oor die geloofwaardigheid van die studie in **HOOFSTUK 3**. Die navorser is bewus daarvan dat die geloofwaardigheid van 'n kwalitatiewe studie soms 'n probleem kan wees. Lincoln en Guba (aangehaal in de Vos, 2002:351) beklemtoon dit dat kwalitatiewe navorsing aan sekere kriteria moet voldoen om die geloofwaardigheid van die studie te beklemtoon. Die navorsingsontwerp was buigsaam en uniek. 'n Plooibare benadering is dus in die studie gevolg wat gehelp het om die betroubaarheid van die studie te verseker. Die volledige literatuurstudie wat vooraf gedoen is het die kredietwaardigheid van die studie verhoog (de Vos, 2002:351). Verder is die geloofwaardigheid van die studie verhoog deur gebruik te maak van twee teoretiese perspektiewe reeds in die beplanning van die studie. Kruisvalidasie van teorieë is dus toegepas (de Vos, 2002:342).

Verskillende metodes van data-insameling is gebruik wat mekaar aangevul het en sodoende gedien het as kruisvalidasie om die geloofwaardigheid en betroubaarheid van die studie te verseker (Leedy, 1997:169; Babbie & Mouton, 2001:275, 278). Die respondente is dus herhaaldelik onder verskillende stuasies en onder verskillende omstandighede die geleentheid gegee om hulself oor 'n bepaalde aspek uit te druk. Inligting wat so ingewin is, sou as betroubaar beskou kan word.

Die navorser is eerlik van mening dat die data wat ingesamel is en gebruik is vir die interpretasie van resultate, werklik betroubaar is. Na 'n deeglike studie van die teorie en ander navorsers se strategieë en meetinstrumente, is 'n versigtige keuse vir hierdie

Elna se reaksie was as volg: ***Dit is absoluut in die kol. Ek kan nie dink dat dit so goed opgesom is nie. Dit het seker vreeslik lank gevat om tot hierdie gevolgtrekkings te kom.***

Johlene het as volg gereageer: ***Dit voel soos daardie tyd van my lewe opgesom in 'n neutedop. Dit voel asof ek dit wil "file". Dan kan ek terugverwys daarna en sê: dit is soos my lewe op daardie tyd gelyk het. Miskien moet ek dit doen.***

Weens die aard van die steekproef kan die nie-oordraagbaarheid of die nie-veralgemening van die studie moontlik as 'n leemte gesien word. Daar kan nie veralgemenings gemaak word nie. Die leemte is in 'n mate oorkom deur doelbewuste steekproefneming asook deur kruisvalidasie wat die oordraagbaarheid van die studie verhoog. Die doel van die studie was ook nie om te veralgemeen nie, maar om slegs 'n begrip te kry.

7.4.3 Evaluering van die data-insamelingsmetodes en die bruikbaarheid daarvan vir ander navorsers

Dit is nodig dat die navorser 'n eerlike evaluering sal gee aangaande die navorsingstrategie wat in hierdie studie gevolg is, asook die sukses van die data-insamelingsmetodes wat gebruik is.

'n Ideografiese navorsingstrategie is in hierdie studie gevolg aangesien daar net 'n begrip van die respondente binne hul konteks verlang is (Babbie & Mouton, 2001:272). Met inagneming van die simboliese interaksionisme en kognitiewe perspektief is daar van twee tipes kwalitatiewe data-insamelingsmetodes gebruik gemaak, naamlik ongestruktureerde, individuele onderhoudvoering (in diepte gesprekvoering met behulp van stimulusmateriaal) en persoonlike dokumentasie. Deur van hierdie metodes gebruik te maak, is daar insig verkry oor hoe die vroulike adolessent met anoreksia nervosa haar leefwêreld interpreteer (Babbie & Mouton, 2001:271).

Tydens die onderhoudvoering het dit duidelik geblyk dat die respondente spontaan kon gesels oor hul belewenisse van anoreksia nervosa tydens hul adolessente jare. Die respondente het nie veel aanmoediging nodig gehad nie en kon spontaan reageer op vrae van die navorser. Dikwels het hul verder uitgebrei, wat weer gelei het tot ander aspekte van hul belewenisse. Hul diepste belewenisse het na vore gekom wat moontlik kwalik deur vraelyste of ander kwantitatiewe tegnieke na vore sou kom. Die geleentheid is aan hul

gebied om spontaan te praat en die navorser het so min as moontlik onderbreek. Dit het die navorser gehelp om hul diepste belewenisse, denke, persepsies en gedrag met betrekking tot die siekte vas te lê. Dit het ook die kredietwaardigheid van die studie verhoog (de Vos, 2002:35).

Die gebruik van 'n bandopnemer tydens die onderhoudvoering was baie effektief. Die mikrofoon was onopsigtelik sodat dit nie die respondente se spontaneïteit beïnvloed het nie. Die navorser het die geleentheid gehad om haar volle aandag aan die onderhoud te gee en rustig na die gesprek te luister. Na die afloop van die onderhoud kon die navorser weer daarna luister en dit ook transkribeer. Die navorser kon slegs haar indrukke van die onderhoud beskryf. Sodoende is die betroubaarheid van die studie verhoog.

Die gebruik van persoonlike dokumentasie wat terselfertyd as 'n data-insamelingsmetode en as stimulistegniek gebruik is, was besonder effektief. Die respondente het die geleentheid gehad om goed na te dink en hul gevoelens en persepsies op 'n ander wyse uit te druk. Dit het ook gedien as 'n stimulistegniek vir die tweede indiepte onderhoud wat meegehelp het met spontane deelname deur die responente. In die geval van die tweede respondent, wat die brief in die vorm van 'n baie kort opsomming (enkele woorde) gedoen het, was dit waarskynlik nie so effektief nie, maar sy het haarself in die proses goed voorberei om daarvoor te praat. Geen voorskrifte is aan die respondente gegee nie sodat die data wat sodoende verkry is, volkome hul eie spontane skepping was.

Die gebruik van 'n restaurant-ete as stimulistegniek, het beantwoord aan die doel waarvoor dit beplan is. Die navorser kon leer oor hul wyse van voedselkeuse en om die ontbrekende data te kry. Dit is egter die navorser se eerlike opinie dat 'n persoon wat aan anoreksia nervosa gely het, nie sommer aan so 'n tegniek blootgestel moet word nie aangesien dit spanning vir die respondent kan veroorsaak. Aan die anderkant kon waardevolle inligting oor die gedrag van die respondent verkry word wanneer sy aan 'n eetsituasie blootgestel word.

7.4.4 Die bereiking van die doelwitte wat vir hierdie navorsing gestel is

Die uiteindelijke vraag is of die navorser die doelwitte wat vir die bepaalde studie gestel is, bereik het. Uit **HOOFSTUK 1** is dit duidelik dat die doel van die bepaalde navorsing was om die vroulike adolessente se belewenis van haar self in diepte te bestudeer en te beskryf. Ten einde aan die breë doelwit van die studie te voldoen, is daar ook spesifieke doelwitte gestel ten einde 'n begrip te kry van die belewenis van die vroulike adolessent met anoreksia nervosa van haar self en dit ryklik te beskryf.

Vanuit die resultate is dit duidelik dat 'n groot hoeveelheid inligting op die breë gebied waarmee die navorsing gemoeid was, ingewin kon word wat die navorser in staat gestel het om die belewenisse van die adolessent met anoreksia nervosa in detail te kon beskryf. Dit het die navorser in staat gestel om die resultate te bespreek en te interpreteer met betrekking tot die verskillende doelwitte. Vervolgens kon daar tot gevolgtrekkings gekom word vir elke respondent maar ook in die breë.

Vanuit die bespreking en interpretasie van die resultate asook die gevolgtrekking waartoe gekom is, is dit duidelik dat doelwitte soos gestel in **HOOFSTUK 1** bereik is. vanuit die resultate is bepaalde, geestelike eienskappe soos 'n sterk wilskrag, om in beheer te wees, deursettingsvermoë en prestasiegedrewenheid geïdentifiseer wat kenmerkend is van die respondent en wat weer 'n bepaalde invloed op haar selfbelewenis het. Die negatiewe belewenis van die fisieke self was die gevolg van vergelyking met ander en terugvoering van ander wie se opinie belangrik was. Dit was 'n belangrike aspek in hul selfbelewenis en het ten nouste saamgehang met die belewenis van haar geestelik self. Ander persone het 'n belangrike rol gespeel in haar selfbelewenis en die vader kan in die verband uitgesonder word as 'n betekenisvolle ander. Soos wat hulle hulself begin isoleer het, het hulle ook hul sosiale self negatief beleef. Hul tree toenemend in gesprek met hulself en gebruik self-attribusie om hul gedrag te regverdig. Verder is gevind dat die respondente hul liggame en voedsel gebruik as simbole van bepaalde aspekte van die self. Verder volhard hul in 'n denkpatroon waar die stereotipe dat maerwees sukses is en oormassa sinoniem is met slegwees as belangrike skemata in haar sosiale kognisie funksioneer.

Weens die aard van die studie is daar nie hipoteses gestel nie.

7.4.5 Bydraes tot die voedingteorie

'n Voordeel van 'n kwalitatiewe benadering soos wat in hierdie studie gevolg is, is dat dit die navorser in staat stel om sekere verskynsels beter te verstaan en te beskryf. Die waarde van die navorsing word egter verhoog indien dit ook 'n bydrae kan lewer tot die teorie op die gebied van die navorsing. Met betrekking tot hierdie studie meen die navorser dat 'n beduidende bydrae gemaak kan word rakende:

- die waarde van die simboliese interaksionisme en 'n sosiaal-kognitiewe perspektief vir die bestudering van mense se eetgedrag

- die rol van bepaalde geestelike eienskappe van die adolessent in die ontstaan en ontwikkeling van anoreksia nervosa
- die rol van die fisieke self in die ontstaan en ontwikkeling van anoreksia nervosa by die vroulike adolessent
- die rol van die vader as betekenisvolle ander in die ontstaan en ontwikkeling van anoreksia nervosa by die vroulike adolessent.

7.4.5.1 Die waarde van die simboliese interaksionisme en 'n sosiaal-kognitiewe perspektief vir die bestudering van mense se eetgedrag

Vanuit die resultate van hierdie navorsing asook die gevolgtrekkings waartoe gekom kon word, is dit duidelik dat die simboliese interaksionisme en 'n sosiaal-kognitiewe perspektief met gepaardgaande onderliggende aannames sinvol gebruik kan word vir die bestudering van mense se eetgedrag asook spesifiek vir die bestudering van eetversteurings soos anoreksia nervosa.

Soos die simboliese interaksionisme dit stel, was dit in hierdie studie ook duidelik dat die mens dinamies van aard is, voortdurend met homself en ander in interaksie is en gedurende hierdie interaksiesituasie van kognitiewe prosesse gebruik maak (aldus 'n sosiaal-kognitiewe perspektief) ten einde sy eie en ander se gedrag te verstaan en besluite te kan neem met betrekking tot toekomstige gedrag (Baron & Byrne, 1987:76; Charon, 1998:27-28), in hierdie geval sy eetgedrag. Dit impliseer dus dat die eet van voedsel nie noodwendig net die gevolg is van 'n enkele faktor soos honger of gewoonte nie, maar dat die eet van voedsel vir die mens betekenis kan hê. Mense se voedselkeuses en eetpatrone word dus nie noodwendig deur enkele faktore beïnvloed nie, maar is die gevolg van hul interaksie met hulself en met ander en kry vir hul betekenis in interaksie met hulself en met ander. Dit was verder ook duidelik dat voedsel nie maar net 'n sosiale objek is nie, maar definitief 'n simbool wat van jongs af gebruik kan word in interaksie met die self en met ander. Voedsel as sulks en die eet van voedsel kan dus, soos in die geval van die adolessent met anoreksia nervosa deur mense gebruik word as simbool van bepaalde ander aspekte van hul self, soos dat hulle in beheer is van die situasie of bepaalde kontrole oor hul self het.

Die simboliese interaksionisme stel dit verder duidelik dat, ten einde sinvolle kommunikasie te bewerkstellig, mense dieselfde betekenis aan bepaalde simbole, in hierdie geval voedsel en spesifiek die eet van voedsel, moet heg (Charon, 1998:88-89). Vanuit hierdie studie was dit duidelik dat mense met eetversteurings, in hierdie geval anoreksia nervosa, nie

noodwendig dieselfde betekenis aan voedsel en die eet van voedsel heg as ander mense wat nie die stoornis het nie. Dit beteken dat daar dan nie sinvolle simboliese kommunikasie kan plaasvind nie en die persoon met die eetstoornis se gedrag waarskynlik in die meeste gevalle nie verstaan kan word nie. Dit impliseer verder dat die betekenis wat mense aan voedsel en hul eetgedrag heg, nie voor die hand liggend is nie. Ten einde mense se eetgedrag te kan verstaan en spesifiek ook in die geval waar daar eetversteurings soos anoreksia nervosa voorkom, is dit dus nodig om die persoon se gedrag grondig te bestudeer ten einde werklik te kan verstaan wat die betekenis is wat 'n persoon aan voedsel en die eet van voedsel heg asook watter faktore 'n rol speel by die persoon se keuse van voedsel asook sy eetgedrag.

In aansluiting by bogenoemde beklemtoon 'n sosiaal-kognitiewe perspektief die feit dat mense denkende wesens is wat in interaksie met ander sosiale objekte soos voedsel dit gebruik om betekenis aan hul gedrag te gee en die behoefte het om dit ook so aan ander te kan kommunikeer, maar ook dat die mens bepaalde kognitiewe strukture en prosesse gebruik ten einde homself en ander mense beter te verstaan en 'n besluit te kan neem met betrekking tot toekomstige gedrag (Baron & Byrne, 1987:77-103). Dit was duidelik dat die adolessent met anoreksia nervosa voortdurend in 'n proses van self-attribusie is waar sy met haarself in gesprek tree ten einde ook haar eetgedrag te kan verstaan en 'n besluit oor toekomstige eetgedrag te kan neem. Mense redeneer dus met hulself oor hul eetgedrag ten einde redes en oorsake daarvoor te vind en dit te kan verstaan en ook besluite ten opsigte van hul toekomstige eetgedrag te kan neem. In die studie van mense se eetgedrag en spesifiek ook in die studie van eetversteurings, kan hierdie redenasies vir die navorser van waarde wees in die verstaan van die bepaalde individu se eetgedrag.

Die simboliese interaksionisme lê sterk klem op die feit dat die mens oor 'n self beskik wat alle aspekte van die fisieke self, die materiële self, die geestelike self en die sosiale self insluit (Charon, 1998:82-83). Mead (aangehaal in Kaiser 1990:147) stel dit sterk dat die verskillende dimensies van die self in mekaar verweef is, en dat as een dimensie van die self belig word of bedreig word, dit ook 'n invloed op die ander dimensies van die self het. Vanuit hierdie navorsing was dit duidelik dat die verskillende dimensies van die self van die adolessent met anoreksia nervosa in mekaar verweef is en dat een dimensie, byvoorbeeld die liggaam en haar beeld daarvan, nie uitgelig en afsonderlik belig kan word sonder om al die ander dimensies ook in gedrang te bring nie. Dit beteken dat voedsel en die eet daarvan as deel van die materiële self van mense en spesifiek ook mense met bepaalde eetversteurings, nie losgemaak kan word van die ander dimensies van die self nie, maar dat

die individu se belewenis van die een ook 'n invloed op die ander mag hê. In die bestudering van mense se eetgedrag en ook in die bestudering van eetversteurings by mense behoort alle aspekte van die self dus in berekening gebring te word in stede van om enkele faktore of oorsake van gedrag uit te sonder en dit as losstaande te bestudeer.

Die simboliese interaksionisme lê ook klem op die feit dat die self in interaksie met ander ontwikkel wat dan die betekenisvolle ander, verwysingsgroep ander en veralgemene ander insluit (Charon, 1998:73-75). Hierdie ander speel 'n belangrike rol in die ontwikkeling van die verskillende dimensies van die self asook hoe die individu haar self beleef deurdat die individu terugvoering van ander kry en haarself ook met ander vergelyk (Cooley & Festinger in Kaiser, 1990: 165,172). Mense kry dus terugvoering van ander met betrekking tot hul eetgedrag en vergelyk ook hul eetgedrag met die eetgedrag van ander. Vanuit hierdie studie was dit duidelik dat die terugvoering van ander spesifiek met betrekking tot haar eetgedrag, nie werklik 'n beduidende rol gespeel het in die adolessent se belewenis van haar self tydens die siekte nie, bo en behalwe dat dit vir haar 'n steurnis was en moontlik 'n rol gespeel het in haar sosiale onttrekking van ander. Dit was egter duidelik dat die adolessent met anoreksia nervosa reeds met die ontstaan en ook tydens die verloop van die siekte, haar eetgedrag met die eetgedrag van ander en dan spesifiek met die eetgedrag van die portuurgroep as deel van die verwysingsgroep ander vergelyk het. Omrede haar eetgedrag vir haar betekenis gehad het met betrekking tot veral sekere aspekte van die geestelike dimensie van die self, het die vergelyking van die eetgedrag nie net bloot gegaan om wat en hoeveel voedsel sy inneem nie, maar het die wyse waarop sy haar met ander vergelyk ook vir haar betekenis gekry met betrekking tot ander dimensies van die self. Vanuit die studie was dit egter duidelik dat soos die siekte van anoreksia nervosa by die adolessent gevorder het en sy op al die gebiede van die self van die portuurgroep verskil het en hul negatiewe terugvoering ontvang het, sy haar ook later nie meer tot dieselfde mate met die groep vergelyk het nie en die vergelyking in die ontwikkeling van haar self toenemend 'n mindere rol gespeel het ten behoewe van self-attribusie wat al hoe belangriker geword het. Dit is in ooreenstemming met Festinger (1954:120) se teorie dat die geneigdheid om 'n mens met 'n bepaalde ander te vergelyk, verminder soos die verskille tussen die persoon self en die ander groter word. Dit mag dus wees dat mense met eetversteurings soos anoreksia nervosa hul self later nie meer met die norm vergelyk nie, maar met 'n (moontlik verstoorte) beeld wat slegs deel van hul eie persepsie is. Dit sou dan beteken dat opmerkings van hoe sleg die persoon met die eetstoornis fisiek met ander vergelyk, soos wat die siekte vorder, toenemend geen uitwerking op die persoon se persepsie van haarself het nie. Die terugvoering van ander asook vergelyking met ander wat eetgedrag betref, kan dus vir mense om meer gaan as bloot om

die fisiese aspekte van voedsel, maar kan ook betekenis kry met betrekking tot ander dimensies van die persoon se self.

Vanuit die voorafgaande wil dit dus lyk asof die simboliese interaksionisme en 'n sosiaal-kognitiewe perspektief met die onderliggende aannames sinvol ingespan kan word in die bestudering van mense se eetgedrag en ook in die bestudering van eetversteurings. Die waarde van die keuse van so 'n benadering lê waarskynlik in die feit dat menslike gedrag, en in hierdie geval spesifiek eetgedrag, nie as voor die hand liggend gesien kan word nie en dat enkele redes en oorsake nie vir die gedrag uitgesonder kan word nie, maar dat die mens en sy eetgedrag as 'n totaliteit en in interaksie met homself en ander bestudeer moet word. Dit blyk ook vanuit hierdie navorsing dat so 'n benadering 'n bydrae behoort te maak tot die voedingteorie in die sin dat dit gaan om die verstaan van die mens en sy eetgedrag in totaliteit, in stede daarvan om enkele teoretiese sienings met betrekking tot eetgedrag en spesifiek ook met betrekking tot bepaalde eetversteurings soos anoreksia nervosa te onderskryf.

7.4.5.2 Die rol van bepaalde geestelike eienskappe van die adolessent in die ontstaan en ontwikkeling van anoreksia nervosa

In aansluiting by die siening van navorsers soos Wardlaw (1999:352), Barlow en Durand (1999:237) en Gardner (in Tiggeman & Dyer, 1995) was dit vanuit hierdie navorsing duidelik dat die adolessent met anoreksia nervosa prestasie georiënteerd en perfeksionisties van aard is en dat dit vir haar van die uiterste belang is dat sy oor selfkontrole moet beskik en in beheer van haar lewe moet voel. Hierdie eienskappe kom waarskynlik ook voor by ander adolessente waar anoreksia nervosa as eetversteuring nie ter sprake is nie. Dit is egter vanuit hierdie studie duidelik dat hierdie geestelike eienskappe, en veral die feit dat sy in beheer wil voel, vir die adolessent met anoreksia nervosa so belangrik is dat, sy om watter rede ookal voel dat sy nie sukses op ander terreine in haar lewe behaal nie, of as sy voel dat sy nie beheer oor ander belangrike terreine in haar lewe het nie, sy hierdie eienskappe toespits op aspekte waar net sy self 'n sê of beheer oor het, soos oor haar eetgedrag en die manipulering van haar liggaamsgroote en -massa. Dit is ook vanuit hierdie studie duidelik dat sy later die eet van voedsel en ook haar liggaamsgroote en massa as simbool van hierdie geestelike eienskappe sien waaroor sy op ander terreine van haar lewe nie meer so seker is nie. Dit is in aansluiting met die simboliese interaksionisme wat dit stel dat mense sosiale objekte, soos voedsel en die eet daarvan, kan gebruik as simbool van bepaalde ander eienskappe van hulself (Charon, 1998:64). Die eet van voedsel kan dus vir mense

meer beteken as dat dit bloot geëet word om fisiologiese redes en in baie gevalle, soos in die geval van die adolessent met anoreksia nervosa, kan mense dus die behoefte hê om hierdie geestelike eienskappe van spesifiek sukses, perfeksionisme en kontrole, aan andere te kommunikeer, hetsy deur die eet en keuse van voedsel, prestasie op akademiese of sportgebied, of andere.

Vanuit die voorafgaande is dit duidelik dat hierdie studie dit onderskryf dat die adolessent met anoreksia nervosa oor bepaalde persoonlikheidseienskappe beskik, maar nie dat dit gesien kan word as oorsaak vir die ontstaan van die siekte nie. Wat wel duidelik na vore gekom het, was dat dieselfde geestelike kwaliteite wat aan die begin van die siekte vir die adolessent met anoreksia nervosa belangrik was, waarskynlik ook 'n rol kan speel in die herstelfase van die siekte. Die adolessent met anoreksia nervosa voel aan die einde van haar siekte dat sy beheer oor groot dele van haar lewe verloor het. Om kontrole uit te oefen en in beheer te wees is vir haar baie belangrik. Die enigste manier waarop sy weer kontrole kan uitoefen oor haar fisieke, sowel as haar sosiale lewe, in die sin dat sy gesond word, weer in sosiale verhoudings kan staan en verantwoordelikheid kan neem vir haar eie lewe asook die van ander wie vir haar belangrik is, soos moontlik lede van die gesin, was om die pad van herstel van anoreksia nervosa aan te durf. Dit is in ooreenstemming met Goffman (1963:9) se siening dat "In some cases it will be possible for him (the stigmatised person) to correct what he sees as the corrective basis of his failing, as when a physically deformed person undergoes plastic surgery ... a homosexual psychotherapy. Where such repair is possible, what often results is not the acquisition of fully normal status, but a transformation of self from someone with a particular blemish into someone with a record of having corrected a particular blemish". Vanuit hierdie navorsing lyk dit asof die stelling van Goffman ook van toepassing gemaak kan word op die adolessent wat herstel of herstel het van anoreksia nervosa.

7.4.5.3 Die rol van die fisieke self in die ontstaan en ontwikkeling van anoreksia nervosa by die vroulike adolessent

Teoretici is dit eens dat daar tydens adolessensie 'n geneigdheid by die adolessent is om die fisieke veranderinge negatief te ervaar, asook in baie gevalle 'n toenemende ontevredenheid met die liggaam (Gormly & Brodzinsky, 1989:295-296). Tiggeman en Dyer (1995) meen dat meeste adolessente bewus en besorgd oor hul fisieke voorkoms is terwyl Burns (1981:6,151) van mening is dat die beeld wat die adolessent van haar eie liggaam het (liggaamsbeeld) 'n belangrike rol speel in die ontwikkeling van die totale self.

Vanuit die literatuur oor anoreksia nervosa is dit duidelik dat daar 'n sterk siening onder menige navorsers bestaan dat die adolessent met anoreksia nervosa 'n verstoorte liggaamsbeeld het en haarself meestal groter sien as wat sy in werklikheid is (Touyz *et al*, 1984; Fabian & Thompson, 1989; Thompson & Chad, 2000). Volgens Krukenberg (1987) en Drewnowski *et al* (1995) wil die adolessent met anoreksia nervosa steeds maerder wees as wat sy is, ongeag hoe maer sy is en hoe sy met ander vergelyk. Volgens navorsers soos Barlow en Durand (1999:237) en Benokraitis (1999:417) mag die massa-media en kledingindustrie se siening met betrekking tot die daarstel van 'n rolmodel moontlik 'n faktor wees in die adolessent met anoreksia nervosa se strewe na steeds 'n maerder figuur. Daarteenoor glo navorsers soos Field *et al* (2001) dat die portuurgroep se druk 'n rol mag speel in die adolessent met anoreksia nervosa se belewenis van haar self, terwyl navorsers soos Hill en Bhatti (1995) en Waugh en Bulik (1999) meen dat die rol van die gesin as betekenisvolle ander nie onderskat moet word in die adolessent met anoreksia nervosa se belewenis van haar fisieke self nie.

Vanuit hierdie navorsing lyk dit egter asof die belewenis van die fisieke self nie noodwendig as 'n oorsaak uitgesonder kan word met betrekking tot die ontstaan en ontwikkeling van anoreksia nervosa by die adolessent nie, maar veel eerder dat die belewenis van die fisieke self binne konteks van die totale self plaasvind en verweef is in die adolessent met anoreksia nervosa se belewenis van ook ander dimensies van die self, soos byvoorbeeld dat dit vir haar 'n simbool van ander dimensies van die self word.

Met betrekking tot die teorie rondom die liggaam en die belewenis van die fisieke self, was dit uit hierdie studie duidelik dat die adolessent met anoreksia nervosa, in aansluiting met die teorie, 'n verstoorte liggaamsbeeld het. Dit is nie duidelik dat daar enkele oorsake vir die ontstaan van hierdie verstoorte beeld uitgesonder kan word nie. Wat wel duidelik na vore gekom het is dat die vader, as betekenisvolle ander, maar moontlik ook die opset in die gesin, 'n rol mag speel, veral met betrekking tot die feit dat die verstoorte fisieke beeld nie net as sulks deur die adolessent met anoreksia nervosa ervaar word nie, maar gesien word as simbool van bepaalde aspekte van die geestelike self. Hier moet moontlik melding gemaak word van Festinger (1954:118-119) se teorie met betrekking tot sosiale vergelyking. Festinger (1954:118-120) is van mening dat, by gebrek aan objektiewe ondersteuning van die individu se siening/beeld van homself (in hierdie geval die adolessent met anoreksia nervosa se persepsie/beeld van haar fisieke self), die individu toenemend aspekte van die self vergelyk met dié van ander. Met betrekking tot die adolessent met anoreksia nervosa sou dit beteken dat indien sy nie tydens die kinder- en vroeë adolessente jare 'n objektiewe

beeld van haar fisieke en geestelike self kon vestig nie, veral met betrekking tot die liggaamsgrootte en –massa nie, sy toenemend moet staatmaak op vergelyking met ander ten einde so 'n beeld te kan vestig. Hierdie ander met wie sy haar nou vergelyk mag wel die portuurgroep en massa-media se opinie met betrekking tot die ideale grootte en massa wees. Vanuit hierdie studie lyk dit egter asof haar sieninge veel eerder die vader se siening van die fisieke self asook sekere geestelike kwaliteite wat in die gesin daaraan gekoppel word, insluit.

Hoewel, soos vroeër genoem, die teorie dit stel dat die adolessent met anoreksia nervosa waarskynlik oor 'n verstoorte liggaamsbeeld beskik, is dit nie duidelik hoe dit enigszins moontlik is dat, soos wat die siekte vorder en haar fisieke self al hoe meer afwyk van die aanvaarde sosiale norme nie, die adolessent met anoreksia nervosa kan volhou met die verstoorte beeld nie. Die navorser wil dit waag om dié tendens te verklaar aan die hand van Goffman (1963:7-19) se teorie met betrekking tot stigma. Goffman (1963: 3-4) stel dit dat 'n stigma verwys na fisieke, geestelike of sosiale eienskappe wat die individu distansieer of anders maak van die standarde in die samelewing. Dit sluit onder meer fisieke gebreke, sekere geestelike kwaliteite soos weerspieël deur siektes soos alkoholisme, asook sekere sosiale gebreke, soos behorende tot 'n spesifieke ras, in. Hierby sou eetversteurings, en spesifiek ook anoreksia nervosa gevoeg kan word, aangesien die persoon met anoreksia nervosa se fisieke self, en moontlik ook die sosiale self, as afwykend van die norm gesien kan word. Goffman (1963:6-19) wys daarop dat die individu wat gestigmatiseer voel, kontak met sogenaamde normale ander mag vermy – soos in die geval met die adolessent met anoreksia nervosa – omrede interaksie met sogenaamde normale ander verskille tussen die gestigmatiseerde en die sogenaamde normale ander steeds groter mag maak. Goffman (1963:7-8) wys daarop dat dit ook tot gevolg mag hê dat die gestigmatiseerde persoon, soos in die geval van die adolessent met anoreksia nervosa, later glad nie meer gekonfronteer wil word met aspekte van die self nie. In die geval van die liggaamsgestremde, of persone wat fisies afwyk van die sosiaal aanvaarbare norm (soos in die geval van die adolessent met anoreksia nervosa), weier die individu in baie gevalle om met die fisieke self gekonfronteer te word (soos in die geval dat die adolessent met anoreksia nervosa weier om haarself in die spieël te sien).

Die vraag is, indien die gestigmatiseerde persoon dit uiteindelik sou waag om 'n beeld van haar self te kry, hoe sou sy daarop reageer? Volgens Goffman (1963:9) het die adolessent met anoreksia nervosa in hierdie geval die keuse om 'n verandering aan te bring aan die fisieke self, soos om meer te eet, of in die geval van die geestelike en sosiale self te gaan vir

terapie ten einde die bepaalde gedrag te verander, of om te probeer om die situasie te verander. Vanuit die resultate van hierdie studie en die interpretasies waartoe gekom is, lyk dit asof bogenoemde opsies die keuse was van die adolessent wat besluit het om te herstel van anoreksia nervosa.

Vanuit die voorafgaande is dit dus duidelik dat hierdie navorsing nie noodwendig onvoorwaardelik sekere uitsprake van vorige navorsing met betrekking tot die fisieke self as redes en oorsake vir die adolessent met anoreksia nervosa se eetgedrag aanvaar nie. Die bydrae tot die teorie van hierdie navorsing lê veel eerder in die domein van 'n holistiese benadering, waar enkele aspekte nie as predisponerend tot die ontwikkeling van anoreksia nervosa gesien word nie, maar dat die verskynsel van anoreksia nervosa veel eerder binne die konteks van die adolessent se belewenis van haar self in interaksie met haar self en met ander gesien moet word.

7.4.5.4 Die rol van ander in die ontstaan en ontwikkeling van anoreksia nervosa by die vroulike adolessent

Daar is tydens adolessensie 'n natuurlike geneigdheid is om weg te beweeg van slegs die gesin as betekenisvolle ander se opinie, maar om ook toenemend die opinie van die portuurgroep as deel van die verwysingsgroep ander, asook die opinie van die massamedia as veralgemene ander as belangrik te ag (Thom *et al*, 1998:428). In aansluiting hiermee is dit ook duidelik dat die gesin as betekenisvolle ander, die portuurgroep as verwysingsgroep ander, maar ook die siening van die massamedia as veralgemene ander 'n invloed mag hê op adolessente se voedselkeuses en eetpatrone (Beals & Mannore, 1998; Field *et al*, 2001; Blades, 2001). Vanuit die literatuur met betrekking tot die adolessent met anoreksia nervosa is dit duidelik dat daar 'n groot groep navorsers is wat meen dat ander mense 'n belangrike rol speel in die ontstaan en ontwikkeling van anoreksia nervosa by die adolessent. Navorsers soos Hill en Bhatti (1995) en Byely *et al* (2000) is van mening dat veral die gesin as betekenisvolle ander 'n belangrike rol speel in die ontwikkeling van anoreksia nervosa, in die sin dat voedselkeuses en liggaamsmassa dikwels omstrede kwessies in 'n gesin is. Daarmee saam wys Bloom (1999) daarop dat ouers dikwels onredelike standaarde aan kinders stel en dat die adolessent later slegs sukses en tevredenheid kan ervaar op terreine waaroor sy self beheer het, soos oor haar eetgewoontes en liggaamsmassa en -grootte. Laastens is daar die groep navorsers wat meen dat die massamedia se siening asook die siening van die portuurgroep met betrekking tot 'n ideale figuur, 'n daadwerklike faktor mag

wees in die ontstaan en ontwikkeling van anoreksia nervosa by adolessente (Posavac *et al*, 1998).

Vanuit die resultate van hierdie navorsing was dit egter duidelik dat die oorsaak vir die ontstaan van anoreksia nervosa nie maar eenvoudig voor die deur van 'n enkele ander gelê kan word nie. Die portuurgroep as deel van die verwysingsgroep ander en massamedia as deel van die veralgemene ander speel waarskynlik slegs 'n rol tot die mate dat dit vir die adolessent met anoreksia nervosa 'n fisieke beeld daar stel waarteen sy haar eie fisieke self kan vergelyk. Kwessies of strydpunte in die gesin met betrekking tot liggaamsgrootte en – massa blyk egter deel te wees van die adolessent met anoreksia nervosa se gesinslewe. Daarmee saam was dit ook duidelik dat daar in die gesin van die adolessent met anoreksia nervosa klaarblyklik ook kwessies is met betrekking tot bepaalde geestelike eienskappe wat verkieslik is ten einde vir die huisgesin (en spesifiek die vader) aanvaarbaar te wees. Vanuit hierdie studie sou daar tot die gevolgtrekking gekom kan word dat die vader as betekenisvolle ander waarskynlik 'n rol te speel het in die ontstaan van anoreksia nervosa by die vroulike adolessent – in die sin dat die vader bepaalde sieninge met betrekking tot liggaamsgrootte en –massa handhaaf, asook dat hy bepaalde sieninge met betrekking tot voorkeureienskappe van mense handhaaf. Vir die adolessent met anoreksia nervosa gaan dit nie om die een of die ander nie, maar om die feit dat die een vir haar as bewys van die ander dien (dat haar maer liggaam aan die vader moet wys dat sy oor die voorkeur geestelike eienskappe beskik). Sonder om die rede vir die ontstaan van anoreksia nervosa slegs voor die vader as deel van die betekenisvolle ander te lê wil dit dus uit hierdie studie lyk asof die gesin, en spesifiek die vader as betekenisvolle ander 'n rol te speel het in die ontstaan van anoreksia nervosa by die vroulike adolessent. Dit lyk egter ook vanuit hierdie studie dat, soos wat die intensiteit van die siekte by die adolessent toeneem, die vader se opinie met betrekking tot hierdie nuwe liggaam wat glad nie meer aan die norm voldoen nie, toenemend minder belangrik word ten behoeve van die adolessent se eie kognitiewe redenasies met betrekking tot haarself. Die studie se bydrae tot die teorie met betrekking tot die rol van ander en spesifiek die rol van die gesin as betekenisvolle ander in die ontstaan van anoreksia nervosa lê dus op die vlak dat die gesin (en spesifiek die vader van die vroulike adolessent) waarskynlik 'n rol speel met betrekking tot die ontstaan van anoreksia nervosa, maar nie op die vlak waarop dit as die enigste of belangrikste oorsaak tot die ontstaan van die siekte gedien het nie.

7.5 AANBEVELINGS

Uit die resultate en gevolgtrekking van hierdie navorsing word gevolglik enkele aanbevelings gedoen.

7.5.1 Aanbevelings met betrekking tot navorsing op die gebied van eetversteurings met spesifieke verwysing na anoreksia nervosa

Die navorser is van mening dat die keuse van die bepaalde perspektiewe en gepaardgaande metodes meermale deur die voedingsnavorsers ingespan behoort te word in die bestudering van eetversteurings in die algemeen, maar ook in navorsing op die gebied van anoreksia nervosa. So 'n benadering gee aan die navorser die geleentheid om na die probleem in totaliteit te kyk sonder om slegs enkele faktore of oorsake uit te sonder. Dit gee ook aan die navorser die geleentheid om die verskynsel ryk te beskryf en begrip daarvoor te ontwikkel.

7.5.2 Aanbevelings met betrekking tot die terapeutiese program van die adolessent met anoreksia nervosa

Vanuit die resultate en interpretasies met betrekking tot elk van die drie respondente asook die uiteindelijke gevolgtrekkings waartoe gekom is, is dit duidelik dat die adolessent met anoreksia nervosa teen die einde van die siekte, glad nie ingestel is op enige terugvoering met betrekking tot haar fisieke self asook haar eetgewoontes nie. Sy glo steeds in haar eie siening, tree manipulerend op en het steeds die begeerte na kontrole en beheer.

Hoewel terapeute dus ferm behoort op te tree en nie manipulerende gedrag behoort toe te laat nie, sal enige negatiewe opmerkings oor die adolessent met anoreksia nervosa se fisieke self en eetgewoontes waarskynlik negatief beskou word. Die navorser is van mening dat daar in die terapie gesteun kan word op die adolessent met anoreksia nervosa se begeerte om kontrole te behou asook haar religieuse siening met betrekking tot voedsel in stede daarvan om dadelik net met voedingsterapie te begin. 'n Gevoel dat sy weer sukses behaal of kan behaal op die terreine van haar lewe en weer in beheer kan wees moet 'n praktiese bydrae maak tot die bereidwilligheid om weer te eet, terwyl die ervaring van die bystand van die Hoërhand moontlik die daaglikse stryd draagliker kan maak.